

**Institutionen för kost-
och idrottsvetenskap**

Konsumenter av framtidens mat

En kvalitativ studie om barns uppfattning kring hållbar matkonsumtion

**Emmili Ali Yoshiguchi
Beatrice Strid**

Kandidatuppsats 15 hp
Kostekonomi med inriktning mot ledarskap, 180 hp
Vt 2021
Handledare: Anna Post
Examinator: Cecilia Magnusson Sporre

Kandidatuppsats 15 hp

Titel:	Konsumenter av framtidens mat: En kvalitativ studie om barns uppfattning kring hållbar matkonsumtion.
Författare:	Emmili Ali Yoshiguchi och Beatrice Strid
Program:	Kostekonomi med inriktning mot ledarskap, 180 hp
Nivå:	Grundnivå
Handledare:	Anna Post
Examinator:	Cecilia Magnusson Sporre
Antal sidor:	45 (inklusive bilagor)
Termin/år:	Vt 2021
Nyckelord:	Fenomenografi, Hållbarhetsperspektiv, Matvana, Socioekonomisk bakgrund, Årskurs 1

Sammanfattning

Hållbar utveckling är idag ett högst aktuellt ämnet och maten som konsumeras har stor påverkan på miljön och bidrar till utsläpp av växthusgaser. Idag finns det forskning som påvisar att socioekonomisk bakgrund påverkar familjers matvanor, däremot finns det lite beforskat om huruvida socioekonomisk bakgrund påverkar uppfattningen om hållbar matkonsumtion, som att äta mer vegetabilier, begränsa köttkonsumtion och välja mer närproducerade alternativ. Syftet med föreliggande studien var således att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring mat och måltider som serveras i skola och hemmet, utifrån begreppet *framtidens mat* ur ett socioekonomiskt perspektiv. Studien är en kvalitativ intervjustudie med en fenomenografisk utgångspunkt och datainsamlingen har skett genom fokusgruppsintervjuer med barn i årskurs 1 inom två olika socioekonomiska områden. Empirin analyserades i en kvalitativ innehållsanalys och resultatet visade att barnen hade kunskap och uppfattningar kring hållbar matkonsumtion. Barnen tog upp att konsumtion av grönsaker var hälsosamt och bra för miljön, socker hade en negativ hälsoeffekt, matsvinn var dåligt för miljön och att det fanns etiska dilemman med köttkonsumtion. Barnen inhämtade övervägande delen av kunskap från föräldrar och skolan men det förekom även en viss undermedveten kunskapsinhämtning. Resultatet visade även vissa skillnader kring barnens uppfattning om hållbar matkonsumtion mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna. Barnen inom den högre socioekonomiska indelningen antydde att de besatt viss kunskap kring köttkonsumtionens miljöpåverkan. Barnen inom den lägre socioekonomiska indelning visade snarare kunskap kring fördelen med närodlade livsmedel. Fortsatta studier kring ämnet är nödvändigt för en ökad kunskap och medvetenhet i hur socioekonomiska skillnader påverkar kunskap och uppfattning kring hållbar matkonsumtion.

Förord

Inledningsvis vill vi rikta ett varmt tack till vår handledare, Anna Post, för allt stöd, värdefulla råd och all feedback under arbetets gång. Vi vill även tacka våra familjer för stöd, uppmuntran och tålamod under de senaste månadernas skrivande av uppsatsen. Tack till de två deltagande skolorna med pedagoger och rektorer som har tagit av sin tid för att möjliggöra denna studie. Det största tacket vill vi rikta till alla barn som har delat med sig av sina erfarenheter, kunskap och uppfattningar under intervjuerna!

Göteborg, maj 2021

Emmili Ali Yoshiguchi och Beatrice Strid

Tabell 1. Författarnas bidrag

Arbetsuppgift	Procent utfört av Beatrice/Emmili
Planering av studien	50/50
Litteratursökning	50/50
Datainsamling	50/50
Analys	50/50
Skrivande	50/50
Layout	50/50

Innehållsförteckning

1. Introduktion	5
1.2 Syfte	6
1.2.1 Frågeställningar	6
2. Bakgrund	6
2.1 Framtidens mat	6
2.1.1 De globala målen	6
2.1.2 Ät S.M.A.R.T.-modellen	7
2.1.3 Läroplanens hållbarhetsperspektiv	8
2.2 Matvanor och socioekonomisk bakgrund	8
2.2.1 SEKOM-metoden	9
2.3 Barn som matkonsumenter	10
2.3.1 Svenska barns matvanor	10
3. Metod	11
3.1 Design	11
3.1.1 Fenomenografisk ansats	11
3.2 Urval, respondenter och bortfall	12
3.2.1 Urvalsprocessen	12
3.3 Datainsamling	13
3.4 Databearbetning och analys	13
3.5 Metodologiska överväganden	14
3.5.1 Etiska överväganden	14
4. Resultat	15
4.1 Uppfattning kring hälsofrämjande matkonsumtion	15
4.2 Barnens matvanor	17
4.3 Klimatpåverkan av matkonsumtion	19
4.4 Kunskapsinhämtning	21
5. Diskussion	22
5.1 Metoddiskussion	22
5.2 Resultatdiskussion	24
5.2.1 Barn i årskurs 1 uppfattning och kunskap kring hållbar mat	25
5.2.2 Kunskapsinhämtning om hållbar mat	26
5.2.3 Kunskapsskillnader mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna	27
5.3 Slutsats och implikationer	28
6. Referenser	30
7. Bilagor	34
Bilaga 1. Informationsbrev och samtyckesblankett till vårdnadshavare	34
Bilaga 3. Intervjuguide	36
Bilaga 4. SEKOM Sverige 2017	38
Bilaga 5. Resultat av den kvalitativa innehållsanalysen	39
Bilaga 6. Bildmaterial till fokusgruppsintervjuer	43

1. Introduktion

Hållbarhetsdiskursen genomsyrar idag hela samhället och begreppet *hållbar utveckling* används flitigt. Det finns ingen entydig definition av begreppet, vilket gör att det kan talas som en diskurs kring ämnet. Hållbar utveckling består av tre dimensioner; ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet där relationen mellan de tre dimensionerna kan ses som ett venndiagram (Kungliga tekniska högskolan, 2020) och en kombination av dimensionerna är ett krav för att skapa balans och uppnå ett hållbart samhälle (Globala målen, u.å.). Agenda 2030 (Globala målen, u.å.) är en agenda bestående av 17 mål som alla syftar till att bidra till förändringen mot ett hållbart samhälle. Måltiderna som vi äter är en stor del av livet och kan starkt kopplas till människans identitet. Maten och produktion av livsmedel har en stark inverkan på miljön och bidrar bland annat till utsläpp av växthusgaser. Animaliska livsmedel har en större klimatpåverkan medans vegetabiliska produkter bidrar till mindre utsläpp av växthusgas (Hallström, m.fl., 2014).

De socioekonomiska förutsättningarna inom Sveriges kommuner skiljer sig mycket åt och klyftorna visar tendens på att växa ytterligare (Studios, u.å.). Livsstil och matvanor påverkar hälsan, vilket gör att det är viktigt att göra sunda val för att bibehålla ett hälsosamt levnadssätt. Svenska folkets matvanor kan i generella drag sägas vara sämre hos grupper inom den låga socioekonomiska indelningen och bättre hos grupper inom den höga socioekonomiska indelningen. Skillnader som har observerats är bland annat att familjer i högre socioekonomiska områden äter mer frukt och grönt samtidigt som hushåll i den lägre socioekonomiska indelningen har en högre konsumtion av energitäta och näringsfattiga livsmedel. Detta kan bero på låg kunskapsnivå om hälsosamma matvanor, ekonomiska begränsningar vilket hindrar inköp av dyrare produkter samt sociala anpassningar till bekantskapskretsen (Mattisson, 2016).

Forskning visar att det är mer lönsamt att investera i unga barns lärande kring hållbarhet än äldre barn (Farrell m.fl., 2015). Detta då det är mer kostnadseffektivt att förse de yngre generationerna med den kunskap som krävs för att skapa en hållbar värld. Genom att implementera ett hållbarhetsperspektiv i aktiviteter redan från förskolan integreras barnen in i ett övergripande hållbarhetstänk från tidig ålder. Detta resulterar enligt Farrell m.fl. (2015) i att utvecklingen mot en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar värld kan gå i snabbare takt, då en tidig introduktion till ämnet ökar effektiviteten i lärande senare under skolåren. Farrell m.fl. (2015) argumenterar dessutom för att de problem som världen idag står inför gällande hållbarhet ej kommer att vara lösta när dagens barnen är vuxna. Som en logisk följd av detta bör vi enligt Farrell m.fl. (2015) investera i unga barns lärande kring hållbarhetsfrågor, för att skapa förutsättningar att i framtiden hitta hållbara lösningar.

Genom att från ett tidigt skede i livet ge barn förutsättningar till en hållbar livsstil kan bland annat kostchefer och kostekonomier inom kommun och övriga arbetsplatser bidra till en mer ekologiskt hållbar värld. För att skapa förutsättningar att arbeta med fenomenet krävs det medvetenhet kring dagens kunskapsläge hos barnen. Familjens matvanor påverkas av socioekonomiska förutsättningar (Mattiasson, 2016), vilket gör att skolan spelar en viktig roll i att förse barnet, *framtidens konsument*, med relevant kunskap kring nyttig och näringsriktig mat (Houldcroft m.fl., 2013). För att ge skolan förutsättningar till relevant undervisning om hållbar matkonsumtion behövs information kring barnens kunskapsläge idag. Det krävs också undersökningar kring hur de socioekonomiska förutsättningarna påverkar barnets förkunskaper hemifrån. Med detta i åtanke aspirerar denna studie att

frambringa initial information om kunskapsläget kring hållbar matkonsumtion hos barn i årskurs 1 samt om hur socioekonomi påverkar bredden på denna kunskap.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring mat och måltider som serveras i skola och hemmet, utifrån begreppet *framtidens mat* ur ett socioekonomiskt perspektiv.

1.2.1 Frågeställningar

- Vad har barn i årskurs 1 för uppfattning om hållbar mat?
- Hur förvärvas barnens kunskap kring hållbar mat?
- Vilka skillnader finns mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna?

2. Bakgrund

Det teoretiska ramverket som tillämpats för tolkning och förståelse av resultatet består av begreppen *framtidens mat* och *socioekonomisk bakgrund*. I detta avsnitt redogörs de två begreppet för att skapa en djupare förståelse för studiens innehåll. Begreppet *framtidens mat* är definierat för den aktuella studien och tar avstamp i hållbarhetsdiskursen med fokus på ekologisk hållbarhet med inslag av övriga dimensioner. Begreppet syftar till att innefatta barn som *framtidens konsument* och därmed även brukare av *framtidens mat*. Definitionerna är framtagna av författarna med utgångspunkt i studiens syfte. Avsnittet tar även upp svenska barns matvanor och matbeteenden samt hur socioekonomi påverkar matvanor.

2.1 Framtidens mat

Mat, hälsa och hållbarhet går hand i hand och är idag numera en hjärtefråga för de flesta kost- och livsmedelsrelaterade organisationer samt myndigheter. Det klimatinriktade initiativet framtagen av Learways och RISE (Västra Götalandsregionen, u.å.) med finansiering från VGR eftersträvar ett mer hållbart och klimatsmart samhälle där fokus ligger på sambandet mellan mat och miljö. I detta initiativ inkluderas även parametrar som *klimatsmart mat* och dess hälsofördelar, vilket indikerar vikten av ett gemensamt tänk kring hållbar matkonsumtion, oavsett livsstil, matvanor och ålder (Västra Götalandsregionen, u.å.). Enligt en studie av Europeiska kommissionen (2006) utgjorde Mat och dryck cirka en fjärdedel av hushållens totala miljöpåverkan. Matkonsumtionen står i nuläget för en väsentlig del av jordens miljöpåverkan och vad vi väljer att äta och konsumera har således en enorm inverkan på klimatet. I dagens samhälle förekommer en uttalad trend där folk söker sig till hälsosamma kosthållningar, livsmedelsval samt besitter kunskap om dess miljömässiga konsekvenser (Centrum för konsumtionsvetenskap, 2020). Det här kan visualiseras som att den mat konsumenten väljer att lägga på tallrikarna avspeglar individens identitet. Genom medvetna val kan konsumenten göra skillnad för framtida generationer avseende mat, hälsa och hållbarhet. Följande avsnitt beskriver detta begrepp kopplat till de Globala målen (Globala målen, u.å.) och Ät S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001).

2.1.1 De globala målen

De Globala målen och Agenda 2030 (Globala målen, u.å.) är en internationell strategi och överenskommelse för hållbar utveckling som kategoriseras i tre dimensioner: social,

ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Överenskommelsen omfattas av 17 globala mål som i sin tur har 169 delmål och 230 globala indikationer. De fyra övergripande målen är att avskaffa fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, att främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen (Globala målen, u.å.).

Fyra av de 17 mål som ingår i de Globala målen är mål 3: God hälsa och välbefinnande; mål 14: Hav och marina resurser; 12: Hållbar konsumtion och produktion samt mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald (Globala målen, u.å.). Dessa mål inkluderar bland annat delmål som strävar mot att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för människor i alla åldrar, bevara och nyttja haven och de marina resurserna kopplat till hållbar utveckling samt att skydda och främja ett hållbart nyttjande av ekosystem och biologisk mångfald. Enligt Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, bör samtliga människor ha den information och medvetenhet som krävs för en mer hållbar utveckling och livsstilar i symbios med naturen. Kunskap och medvetenhet om hållbar matkonsumtion är a och o i ett förändringsarbete inom detta ämnesområde. Delmålet 12.8: Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar, ligger följaktligen som grund för denna studie (Globala målen, u.å.).

Mål 13 i Agenda 2030 (Globala målen, u.å.) handlar om att bekämpa klimatförändringarna bland annat genom att minska utsläppen av växthusgaser. Parisavtalet (Regeringskansliet, u.å.) konkretiserar detta mål ytterligare genom målsättningen att den globala temperaturökningen ej ska överstiga två grader. Världsnaturfondens koncept One planet plate (Världsnaturfonden, 2020) är framtaget enligt tvågradersmålet och en veckomeny bör då innehålla max elva koldioxidekvivalenter, vilket innebär att menyn främst är uppbyggd av vegetabiliska livsmedel. Konsumtion av närproducerad mat har fördelar som stimulans av den lokala ekonomin och en större möjlighet att påverka produktionen. Den är dock inte per automatik mer miljövänlig ur utsläppsynpunkt eftersom den största miljöpåverkan sker på den gård där maten produceras. Miljöpåverkan som transporten av mat och livsmedel är förhållandevis liten i jämförelse med skillnaden mellan animaliska och vegetabiliska produkter (Röös m.fl., 2010).

2.1.2 Ät S.M.A.R.T.-modellen

Maten påverkar miljön på diverse sätt från odling till förädling, samt transport till tillagning. Ät S.M.A.R.T är ett utbildningsmaterial och modell framtagen av Centrum för Tillämpad Näringslära (CTN), Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting i syfte att underlätta för konsumenten att göra hälsosamma, miljömässigt hållbara och säkra livsmedelsval. Modellens ändamål är således att bidra till en mer hållbar planet för både människa och djur samt verka för en större global rättvisa. Materialet omfattar pedagogiska bilder som informerar om real konsumentinformation kring bra mat, livsmedelskonsumtionens miljöpåverkan och dess miljömässiga konsekvenser. Utbildningsmaterialet ger en indikation på miljösmarta matval för att både kroppen och planeten ska må bra. Innehållet i materialet, Ät S.M.A.R.T. omfattar aspekter som vad konsumenterna väljer att handla och i vilka proportioner, hur varorna produceras samt beträffande transportsträcka (Samhällsmedicin, CTN, 2001).

Ät S.M.A.R.T. (Samhällsmedicin, CTN, 2001) är en modell framtagen år 2001 och är baserade på de äldre kostråden från nordiska näringsrekommendationerna (Nordiska ministerrådet, 2004) . Modellen är uppbyggd på bokstäver som kan appliceras i sin helhet eller lyftas ut och användas fristående från materialet. Stegen i S.M.A.R.T. utgörs av följande definitioner:

- Större andel vegetabilier
- Mindre utrymme för *tomma kalorier*
- Andelen ekologiskt ökas
- Rätt kött- och grönsaksval
- Transportsnålt

Genom att äta S.M.A.R.T. kan vi enligt CTN (2001) erhålla både hälso- och miljövinster som att bland annat minskad risk för cancer och hjärt- och kärlsjukdomar samt övervikt och fetma. Modellen lyfter även faktorer som svinn och diverse miljömål som att minska användning av kemiska bekämpningsmedel, att begränsad klimatpåverkan och att minska miljöproblem som exempelvis försurning och övergödning. Ät S.M.A.R.T.-modellen lyfter kopplingarna mellan mat, hälsa och miljö och hur dessa faktorer berör varandra, är aktuellt i förhållande till Sveriges klimatmål (Regeringskansliet, 2017) och något som har en plats i skolans värld. Trots modellens ålder kan vissa aspekter av den kopplas till aktuella kostråd (Nordiska ministerrådet, 2014) och ligger bland annat till grund för Göteborgs stads måltidsprogram (2011). Modellen belyser vikten av att minska utrymmet för tomma kalorier, vilket kan kopplas till barn och ungdomars matvanor och att stora delar av energiintaget kommer från näringsfattiga och energitäta livsmedel (Enghardt Barbieri m.fl., 2003). Idag finns begränsad information från Livsmedelsverket som tar upp vikten av att minska intaget av tomma kalorier och hur dem kan påverka näringsintag och kostvanor (Livsmedelsverket, 2015; Livsmedelsverket, 2021). Detta gör S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001) relevant att använda i den aktuella studien. Modell kommer i denna uppsats att användas för bland annat framtagning av mätinstrument såsom intervjuguide för att öka validiteten av mätresultatet (Höglund Nielsen & Granskär, 2017). För att få svar på studiens frågeställningar krävs en lättförståelig och målgruppsanpassad intervjuguide som kan leda till diskussioner under fokusgruppsintervjuerna. Ät S.M.A.R.T.-modellen är på det sättet ett uttalat verktyg som är lättbegripligt för studiens målgrupp.

2.1.3 Läroplanens hållbarhetsperspektiv

Synen på barn som en självständig individ med egna åsikter och rättigheter, vilket kan illustreras som *det kompetenta barnet*, är idag ett grundläggande synsätt i svenska förskolor (Kultti m.fl., 2016). Från tidig ålder introduceras svenska barn för att det är viktigt att ens handlingar är ekologisk hållbara. Utöver dessa områden betonar läroplanen barnens behov av ett ekologiskt fokus under deras skolgång där ambitionen är att barnen skall få en ödmjuk inställning gentemot natur- och miljörelaterade frågor (Skolverket, u.å.). Förskoleaktiviteter i form av trädgårdsskötsel, odling av grönsaker och blommor samt observation av insekter och djur inspirerar barnen till en mer ekologisk livsstil med ett hållbarhetstänk (Kultti m.fl., 2016). År 2017 gav regeringen skolverket i uppdrag att revidera läroplanen för förskolan, där bland se över arbetet med att bidra till en hållbar värld inom alla tre hållbarhetsdimensioner (Utbildningsdepartementet, 2017). Skolan har därmed numera en skyldighet att förse barn med information och kunskap kring en hållbar värld ur ett socialt, ekonomisk och ekologiskt perspektiv (Skolverket, 2021). Ekologisk hållbarhet och miljöfrågor är inget separat ämne i skolan, utan syftet är att tankesätt ska genomsyra hela undervisningen och vara en naturlig del i lärandet, likt historiska, internationella och etiska aspekter (Skolverket, 2020).

2.2 Matvanor och socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk indelning bygger på utbildningsnivå, inkomst samt yrke och anses enligt Statistiska centralbyrån (u.å.) vara ett förlegat begrepp. Forskning från Livsmedelsverket

(Mattisson, 2016) visar på tydliga skillnader i levnads- och matvanor beroende på socioekonomiska faktorer. Livsmedelsverkets rapport innefattar en genomgång av litteratur mellan år 2000 till 2016 rörande kostvanor i relation till socioekonomisk indelning. Resultatet tyder på ett positivt samband mellan bra kostvanor och hög socioekonomisk bakgrund. Starkast samband fanns det mellan utbildningslängd och goda kostvanor vilket kan förklara skillnaden i sjukdomsförekomst och dödlighet mellan olika grupper. Inom grupper med lägre socioekonomisk bakgrund var det vanligare med konsumtion av energitäta och näringsfattiga livsmedel. Inkomstnivån antogs påverka matkonsumtionen då matkostnaden steg vid goda matvanor och en varierad kost. Enligt Russell och Worsley (2008) bidrar konsumtion av en varierad kost hos barn till minskade neofobiska tendenser. Detta framgår tydligast vid intag av grönsaker, där barn som ätit en större variation av grönsaker under de första levnadsåren har lägre andel neofobiska vanor. I hushåll med en säker inkomst erbjuds kräsna barn oftare olika alternativ av maträtter vid måltiden i de fall då barnet ratar den serverade maten (Harris m.fl., 2019). Familjer med låg inkomst kan på grund av finansiella begränsningar inte alltid köpa livsmedel som föräldrarna inte vet eller är osäkra på om barnet gillar, vilket gör att dessa barn inte exponeras för en lika stor variation av maträtter och livsmedel (Harris m.fl., 2019). En lägre variation av livsmedel i kosten kan bidra till att neofobiska vanor förstärks hos barnet (Russell & Worsley, 2008).

2.2.1 SEKOM-metoden

Statisticon, vilket är ett företag med inriktning på statistik och datahantering, har utvecklat metoden SEKOM (Studios, u.å.) (SocioEkonomiks analys av KOMmuner) för att analysera det socioekonomiska landskapet inom Sveriges 290 kommuner. Metoden är baserad på demografiska strukturer, inkomstnivå, utbildningsnivå, arbetslöshet och ohälsa och innefattar följande tio variabler:

- Andel öppet arbetslösa (16-64 år)
- Andel invånare med ekonomiskt bistånd (18 år +)
- Ohälsotalet per invånare (16-64 år)
- Andel förvärvsarbetande (20-64 år)
- Förvärvsinkomst, medel (20 år +)
- Andel invånare med eftergymnasial utbildning (16-74 år)
- Andel gymnasiebehöriga (elever i årskurs 9)
- Andelen invånare födda utanför EU/EFTA (hela befolkningen)
- Andel unga 0-19 år (hela befolkningen)
- Andel äldre 65 år + (hela befolkningen)

Enligt rapporten ökar de socioekonomiska klyftorna mellan kommunerna, särskilt olikheter mellan kommuner gällande nettoinkomster, andelen invånare födda utanför EU/EFTA och andelen ungdomar med gymnasiebehörighet (Studios, u.å.). Dessa skillnader visar den aktuella socioekonomiska situationen och segregationen som pågår i Sverige. SEKOM analysen ställer frågor som ”hur stora skillnader kan vi tillåta innan åtgärder bör sättas in” (Statisticon, u.å., s. 4).

SEKOM som analysmetod av det socioekonomiska landskapet kommer att ligga till grund för definitionen av begreppet i den aktuella uppsatsen. Indelningen som kommer att användas baseras på Statisticon analys vid framtagningen av underlag till Kommunutredningen (Fi 2017:02), vilken är gjord på data från år 2017. Bedömningen görs att analysen är gjord på tillräckligt aktuell data för att även kunna användas till denna uppsats. Indelningen är baserad på tio stycken variabler, vilket gör den välgrundad, nyanserad och trovärdig (Forsberg, 2019).

2.3 Barn som matkonsumenter

Matvanor formas från ung ålder och det är därför av intresse att undersöka barns ätmönster redan i ett tidigt skede i livet. En litteraturöversikt gjord av Cooke (2007) visade på en tydlig koppling mellan matvanor och ålder, där barn som i ett tidigt skede i livet exponerats för smaken av grönsaker och frukt bildade mer varaktiga, hälsosamma matvanor än om de inte hade exponerats för livsmedlen. Det essentiella budskapet är således att kostvanor som etableras i ung ålder har bättre långvariga resultat än matvanor som grundläggs senare i livet (Cooke, 2007). Barns matkonsumtion är komplex och påverkas av ett antal faktorer. Föräldrars värderingar och tillika val av livsmedel, barnets genetiska förutsättningar samt de sociala och miljömässiga faktorer som omger barnen är alla delaktiga i formandet av barns matpreferenser (Russell & Worsley, 2013). Föräldrarnas inställning, värdering och användning av mat och livsmedel påverkar barnens gillande och ogillande av maten. Vid introducering av nya livsmedel påverkas barns inställning negativt om de tvingas äta något som de inte tycker om. Likaså påverkas inställningen mot livsmedlet positivt om det används som belöning för olika beteenden. Generellt sett upplever föräldrar till barn med hälsosamma matvanor att de har mer kontroll och inflytande över barnens matintag än föräldrar till barn med ohälsosamma alternativt neofobiska tendenser. Föräldrar upplever dock överlag att de har inflytande över barns matvanor genom att själva vara förebilder vid matintag (Russell & Worsley, 2013).

Barnens karaktärsdrag påverkar deras matkonsumtion, där blyga, försiktiga och envisa barn är mer motvilliga till att testa nya livsmedel. Föräldrar till barn med ohälsosamma matvanor upplever att barnets jämnåriga vänner påverkar dess matvanor, både genom att uppmuntra till konsumtion av ohälsosamma produkter likväl som hälsosamma produkter som frukt (Russell & Worsley, 2013). Enligt Houldcroft m.fl. (2013) påverkas på så sätt barns aptit och viljan av att testa nya livsmedel av diverse gruppkonstellationer. Enligt en studie (Sharps & Robinson, 2015) ökade chansen att barn med en negativ inställning mot grönsaker skulle bryta sin känslighet för livsmedelsgruppen om de fick se på när jämnåriga barn åt grönsaker, i det här fallet morötter med god aptit. Detta visar betydelsen av att äta i grupp med vänner i samma ålder där skolan har en väsentlig roll för barns smakpreferenser och matvanor. Då barn är en påverkbar målgrupp och influeras av sin omgivnings kostnormer är skolan en betydelsefull och nästintill avgörande arena för hälso- och miljöfrämjande insatser (Houldcroft m.fl., 2013). Föräldrar till barn med neofobiska drag upplever å andra sidan ingen påverkan från barnets jämnåriga vänner. Reklam av livsmedel och mat upplevs ha en påverkan i viljan att köpa produkten, men har inget inflytande över gillandet av livsmedlet (Russell & Worsley, 2013).

2.3.1 Svenska barns matvanor

I Livsmedelsverkets matvaneundersökning Riksmaten barn 2003 (Enghardt Barbieri m.fl., 2003) undersöks svenska barns matvanor genom ett representativt urval av barn i Sverige där data samlades in med en matdagbok samt enkätundersökning. Undersökningen innefattade barn i årskurs 2 och 5 och visade att svenska barn fick i sig näst intill en fjärdedel av sin energi från godis, glass, läsk, snacks och bakverk. Detta ledde till ett högt intag av mättade fettsyror, tillsatt socker och salt och ett lågt intag av fibrer, frukt och grönt samt vitaminer. Barnen åt cirka 200 g frukt och grönt per dag, vilket är hälften av den rekommenderade mängden (Livsmedelsverket, 2020). Konsumtionen av baljväxter var mycket låg inom samtliga ålderskategorier. I genomsnitt åt barnen 4 gram baljväxter per dag, vilket kan liknas med att konsumera livsmedlet cirka en gång per månad. Livsmedlet kött och fågel

konsumerades i genomsnitt en gång per dag och korv två-tre gånger per vecka (Enghardt Barbieri m.fl., 2003).

3. Metod

Studien genomfördes som en kvalitativ intervjustudie och datainsamlingen skedde genom fokusgruppsintervjuer med barn i årskurs 1. I följande avsnitt kommer bland annat urvalsprocessen, dataanalysen och metodologiska överväganden att presenteras. Vidare problematiseras och nyanseras de etiska aspekterna av studien.

3.1 Design

Studien som genomförts är en kvalitativ intervjustudie med en fenomenografisk utgångspunkt (Patel & Davidsson, 2011). Data har samlats in genom fokusgruppsintervjuer med barn i årskurs 1 från två skolor inom olika socioekonomiska områden i Västra Götalandsregionen (Studios, u.å.). Då syftet med studien är att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring mat och måltider som serveras i skola och hemmet, utifrån begreppet *framtidens mat* ur ett socioekonomiskt perspektiv har uppsatsen ett fenomenografisk utgångspunkt med en tolkande analys (Höglund Nielsen & Granskär, 2017).

Studiens syfte har en induktiv ansats då den insamlade empirin används för att dra slutsaster kring det undersökta fenomenet (Kristensson, 2014). Studien utgår ej från en hypotes eller en specifik teori utan syftar till att samla in data för att formulera början till en teori. Det bakgrundsmaterial som används ger ett teoretiskt ramverk till studien men avser inte att bidra till formuleringen av en eventuell teori. Vid analysering av det insamlade materialet gjordes en kvalitativ innehållsanalys. Bedömningen är att analysen inte är fri från författarnas subjektiva verklighet, vilket är anledningen till att analysen ses som tolkande. Vid fenomenografiska studier med en induktiv ansats analyseras materialet i fyra steg. Under det första och andra steget skapar författarna sig ett helhetsintryck av empirin och likheter och skillnader i materialet definieras. Under steg tre och fyra kategoriseras materialet in i beskrivande kategorier och den underliggande strukturen i datan analyseras (Patel & Davidsson, 2011). I steg tre och fyra återfinns stora likheter med en kvalitativ innehållsanalys, därav valet av analysmetod i den aktuella studien (Kristensson, 2014).

3.1.1 Fenomenografisk ansats

Den fenomenografiska ansats vilken den aktuella studien utgår ifrån tar avstamp i Martons (Marton & Svensson, 1978) definition av fenomenografi. Studiens syfte är att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring mat och måltider som serveras i skola och hemmet, utifrån begreppet *framtidens mat* ur ett socioekonomiskt perspektiv. Då fenomenografi syftar till att undersöka människans uppfattning kring ett fenomen anses den fenomenografiska forskningsansatsen lämplig att anamma i den aktuella studien. Begreppet *uppfattning* är således centralt både i den aktuella studien och forskningsansatsen och definieras av Marton och Svensson (1978) enligt följande:

Uppfattningar står ofta för det som är underförstått, det som inte behöver sägas eller som inte kan sägas, eftersom det aldrig varit föremål för reflektion. De utgör den referensram inom vilket vi samlar våra kunskaper eller den grund, på vilken vi bygger våra resonemang

(Marton & Svensson, 1978, s.20)

En av studiens frågeställningar syftar till att redogöra barnens kunskapskällor om hållbar mat, vilket vid första anblick gör att den fenomenografiska ansatsen i studien ifrågasätts. Utifrån definitionen kan dock utläsas att begreppet *uppfattning* bygger på människans insamlade kunskap, vilket gör frågeställningen relevant i den aktuella studien.

3.2 Urval, respondenter och bortfall

Kunskaper och uppfattningar om mat och matvanor påverkas redan i tidig ålder, som även beskrivs i bakgrunden. Motivet för åldersurvalet baserades på denna teori och därav rekryterades barn under tio år som anses tillräckligt unga för att besvara på syftet och frågeställningarna, samt kapabla till att kommunicera på en tillräckligt detaljerad nivå. I denna studie deltog två skolor, A och B, från olika kommuner inom samma län. Skola A var en stor kommun, närbelägen en storstad, och skola B en mindre kommun belägen på landbyggen. På skola A genomfördes tre stycken intervjuer med fyra-fem personer i varje grupp. På skola B genomfördes tre intervjuer med tre-fyra personer i varje grupp. Båda skolorna drivs i kommunal regi och urvalet utgjordes av totalt 24 stycken elever.

Respondenter till fokusgrupperna rekryterades via ett bekvämlighetsurval vilket är ett icke-sannolikhetsurval. Vid rekrytering av respondenter var det ännu inte fastställt om intervjuerna skulle ske på plats eller på distans och valet av skolor baserades därför på författarnas möjlighet att ta sig till skolorna. Bekvämlighetsurval blir inte representativt och därav gäller inte slutsatserna för hela populationen. Respondenterna som deltog var elever vars föräldrar hade gett medgivande till deltagande av studien.

Eftersom barnens uppfattningar skulle diskuteras utifrån ett socioekonomiskt perspektiv baserades rekryteringen av respondenter på Statisticons analys med metoden SEKOM om det socioekonomiska landskapet i Sveriges 290 kommuner (Studios, u.å.). Metoden är baserat på tio variabler som klassificerar kommuner med hänsyn till befolkningens demografiska struktur, inkomstnivå, utbildningsnivå, arbetslöshet och ohälsa. SEKOM-grupperna är tilldelade färger som motsvarar olika nivåer av socioekonomiska bakgrunder. För att kunna genomföra jämförelsen i studien valdes extremerna bland SEKOM-grupperna. Enligt SEKOM-metoden återfinns 36 kommuner som sammanlagt utgör 12 procent av Sveriges befolkning i den *lila* SEKOM-gruppen. I denna grupp har invånarna en hög utbildningsnivå, ett arbete med hög inkomst och låg ohälsotal. Jämförelsevis med den *lila* SEKOM-gruppen har invånarna i den *gula* SEKOM-gruppen, som består av 75 kommuner; 10 procent av Sveriges befolkning, låga inkomst- och utbildningsnivåer och en starkt åldrande befolkningsstruktur (Studios, u.å.). Med hjälp av detta analysverktyg skedde rekrytering av respondenter och ligger således till grund för urvalet.

3.2.1 Urvalsprocessen

Förfrågningar om deltagande av studien skickades ut till totalt 15 stycken skolor via rektorerna på respektive skola. Tre stycken skolor återkom aldrig, åtta stycken tackade nej till att delta och två skolor tackade ja till att medverka i fokusgruppsintervjuerna. Ytterligare två skolor visade intresse för att delta, men på grund av tidsramen för projektet var skolorna tvungna att uteslutas ur studien. På grund av den rådande omständigheterna med Covid-19 (Folkhälsomyndigheten, u.å.), skedde intervjuerna på distans via webbmötestjänsterna Zoom och Teams. För att barnen i årskurs 1 skulle kunna medverka i studien krävdes vårdnadshavares medgivande. Ett informationsbrev och samtyckesblankett skickades ut genom ett missiv (se bilaga 1 och 2) till samtliga vårdnadshavare med hjälp av pedagoger på skolorna. I samband med intervjun blev även de barn som fått medgivande tillfrågade om de vill delta för ett muntligt samtycke. Totalt av 38 tillfrågade vårdnadshavare gav 25 stycken

godkännande att deras barn deltog i fokusgruppintervjun. Vid intervjutillfället var ett av barnen frånvarande på grund av sjukdom. Detta resulterade i ett bortfall på 14 barn.

Inklusionskriterier för att medverka i fokusgrupperna:

- Barn i årskurs 1
- Skolor från respektive motsatt socioekonomisk bakgrund baserat på Statisticons analys med metoden SEKOM (Studios, u.å.).

3.3 Datainsamling

Insamlingen av data skedde i semistrukturerade intervjuer som genomfördes i fokusgrupper (Kristensson, 2014). Intervjuerna leddes av två moderatorer, där en moderator var huvudansvarig för att leda diskussionen med barnen. Den andra moderatorn kontrollerade att samtliga frågor i intervjuguiden hade besvarats, tog fram kompletterande frågor vid behov och förde anteckningar under intervjuens gång. Intervjuerna pågick under cirka 25 minuter/intervju och respondenterna befann sig på respektive skola. Mötet inleddes med att moderatorerna presenterade sig själva och syftet med studien, samt samlade in muntlig samtycke från respondenterna att delta och bli inspelade under intervjun. Med tanke på barnens låga ålder lades mycket fokus på att försäkra dem om att det inte fanns några rätta eller felaktiga svar på frågorna som ställdes. Intervjun inleddes med ett samtal kring skolmat och vilka maträtter barnen tyckte om och brukade konsumera. Under två av intervjuerna, en från respektive skola, visades bilder på olika maträtter, frukter och grönsaker för att stimulera barnens tankeverksamhet. Respondenten var under dessa två intervjuer mycket tystlåtna och bilderna visades därför för att uppmuntra barnen att prata mer. Intervjun fortskred sedan till mer djupgående frågor kring matvanor och uppfattningar kring hållbar mat (se bilaga 3).

Grupperna bestod av tre-fem barn, vilket är färre än rekommendationen vid fokusgruppintervjuer (Hogan & Greene, 2011). Då intervjuerna genomfördes på distans via webbmötestjänsten gjordes bedömningen att grupperna ej skulle vara större än fem respondenter. Ljudet spelades in under samtliga intervjuer för att sedan transkriberas. Då intervjuerna genomfördes via Teams och Zoom märkte respondenterna ej att de spelades in, vilket ledde till att det inte påverkade intervjun (Patel & Davidsson, 2011).

3.4 Databearbetning och analys

Fokusgruppsintervjuerna som genomfördes på distans ljudinspelades via mobiler och en kvalitativ innehållsanalys applicerades. Det första steget i analysen med stöd av Höglund Nielsen och Granskär (2017) innebar att transkribera intervjun, det vill säga att skriva ner den insamlade intervjudatan ordagrant och lyfta fram det latent budskapet. Vidare togs domäner av texten fram och meningar som var relevanta för att besvara frågeställningarna, vilket kallas för meningsenheter och är den meningsbärande delen av texten. Därefter kondenserades meningsenheterna genom att författarna gjorde texten kortare och mer lätthanterlig, samtidigt som essensen av innehållet bevarades. Det kondenserade materialet abstraherades till koder, vilket beskriver meningsenheternas innehåll. Vidare lades koderna ihop med andra koder som i sin tur bildade kategorier. Avslutningsvis bildades ett gemensamt tema genom sammansättning av kategorierna.

För analysdelen tillämpades en fenomenografisk ansats för att undersöka respondenternas uppfattningar kring *framtidens mat*. Genom att använda sig av undersökningsmetoden fenomenografi skapades meningsfullhet i kontexten och på så sätt kunde författarna fånga

respondenternas förståelse av sina egna erfarenheter. Den fenomenografiska ansatsen bygger på att urskilja och identifiera individens uppfattningar och livsvärld, det vill säga att beskriva hur fenomen eller företeelser uppfattas av människor. Därmed blir data meningsfullt (Patel & Davidsson, 2011).

3.5 Metodologiska överväganden

En viktig aspekt i denna studie är att ge läsaren möjlighet att bedöma trovärdigheten i resultatet genom transparens i resultatredovisningen och samtliga steg i studien. Resultaten och dess korrekthet och precision kan diskuteras utifrån ett reliabilitetsperspektiv som omfattar resultatens säkerhet, det vill säga dess tillförlitlighet. En tillförlitlig studie baseras på öppen och systematisk redovisning av hur data samlats in, valts ut, analyserats och tolkats samt presenterats för läsaren. I metodavsnittet redovisas grundligt urval, datainsamlingsmetod och dataanalysmetod för att fullgöra så hög reliabilitet som möjligt (Höglund Nielsen & Granskär, 2017). Det insamlade materialet analyserades av de två författarna, vilket innebär att materialet har genomgått datatriangulering och på så sätt fått en ökad trovärdighet (Kristensson, 2014).

Doverborg-Österberg och Pramling (2012) lyfter betydelsen av den sociala kontakten vad gäller fokusgruppsintervjuer med barn. Relationen med barnen ses som grundläggande inför en potentiellt resultatrik barnintervju. Som moderator är det nödvändigt att lära känna barnen och befinna sig i barngruppens miljö. Detta skapar trygghet hos barnen och därmed ger det förutsättningar för att barnen skall berätta och dela med sig av sina tankar och uppfattningar. På grund av den rådande pandemin, Covid-19 (Folkhälsomyndighet, u.å.), beslutades att fokusgruppsintervjuerna skulle genomföras digitalt via webbmötestjänster, Teams och Zoom. Detta innebär att den sociala kontakten och möjligheten att bygga någon som helst relation med respondenterna eliminerades och kan ha påverkat studiens validitet.

Enligt Greene och Hogan (2005) är det optimala antalet i fokusgrupper med barn under tio år, mellan fyra och åtta barn per fokusgrupp. Till denna studie valdes fokusgrupper om tre till fem barn. I samband med Covid-19 (Folkhälsomyndigheten, u.å.) har videokonferenser och videomöten ökat i samhället inom de flesta områdena. Denna lösning har ömsom hjälpt och ömsom stjälpit samhället och medfört konsekvenser i form av avsaknad av sociala sammankomster, vilket kommunikationsmässigt förvanskar gruppdynamiken i det sociala sammanhanget. Det blir således svårare att lära känna nya människor enbart virtuellt. Detta dilemma har även problematiserat den aktuella fokusgruppsintervjustudie. Genom sammansättning av mindre fokusgrupper blev det lättare för moderatorerna att kommunicera med varje enskilt barn. Pedagogerna i respektive klass skapade grupper om tre-fem barn baserat på pedagogernas bedömning om vilka barn som fungerade tillsammans i grupp ur en gruppdynamisk synvinkel. Urval av målgrupp gjordes avsiktligt med hänsyn till vald åldergrupps unga ålder samt kommunikationsförmåga. Barn yngre än sju år ansågs olämpligt till den aktuella studien på grund av faktorer som kommunikationssvårigheter och den digitala intervjumetoden.

3.5.1 Etiska överväganden

De etiska överväganden i denna studie, som involverar barn under 15 år, har beaktat Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer: informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. Enligt Den europeiska kodexen för forskningens integritet (2021) är dessa principer särskilt betydelsefullt med avseende på intervention med

barn. Forskning som involverar barn är speciellt problematiskt ur ett etiskt perspektiv då barns förmåga att bedöma risker och konsekvenser är begränsade, vilket komplicerar erhållandet av samtycke (Vetenskapsrådet, 2021). Sammanfattningsvis implicerar dessa principer att "barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter" (Unicef, u.å., Barnkonventionen), vilket ävenledes uppges i Barnkonventionen.

På grund av att respondenterna i studien var i sju- åttaårsåldern krävdes samtycke av vårdnadshavare. I studien informerades vårdnadshavare via ett missiv (se bilaga 1) om studiens syfte, upplägget av undersökningen, att intervjuerna kommer att spelas in med ljud samt att det är frivilligt att delta i undersökningen. De fick även ge skriftligt samtycke till barnens medverkan i studien. Missivet innehöll också kontaktuppgifter till författarna vid eventuella frågor och information om handledare. Barnen fick därefter, muntlig och åldersanpassad information om syftet, fokusgrupperna och förfrågan om att delta i studien. Respondenterna fick även ta del av rätten i att avbryta sin medverkan utan att behöva tillhandahålla någon förklaring till detta. Samtyckeskravet uppfylldes följaktligen av en samtyckesblankett som signerades av vårdnadshavare och skickades sedan tillbaka till pedagogerna (se bilaga 2). De inspelade intervjuerna förvarades i form av ljudfiler som endast författarna hade tillgång till.

Vid bearbetning och analys av data tillämpades anonymitet, vilket innebar att samtliga respondenter benämndes med kodade benämningar och de geografiska placeringarna av skolorna angavs som *lila* eller *gul*, baserat på Statisticons analys om socioekonomiska indelningar i Sveriges kommuner (Studios, u.å.). Detta uppfyllde den etiska principen, konfidentialskravet, som handlar om att uppgifter från respondenterna i fokusgrupperna skall under alla omständigheter innebära tystnadsplikt för att obehöriga inte skall kunna få fram personliga uppgifter. Slutligen informerades respondenterna om att all data som samlades in via intervjun endast skulle användas i syfte av att genomföra studien och besvara på syftet och frågeställningarna. Efter genomförd och godkänd studie kasserades all insamlad data från fokusgrupperna.

4. Resultat

Resultatet presenteras utifrån ett tema och fyra kategorier som genererades av den kvalitativa innehållsanalysen (se bilaga 5). Temat och kategorierna redogör det latenta budskapet i resultatet (Höglund Nielsen & Granskär, 2017) och skildrar barnens uppfattningar om hållbar matkonsumtion samt vad och hur dessa uppfattningar framställs och inhämtas. I följande avsnitt redogörs resultatet gemensamt med citat från fokusgruppsintervjuerna.

Förkortningarna på respondenterna tillämpas för att bevara anonymiteten. De två moderatorerna i undersökningen benämns i form av följande akronymer: M1 och M2. Skolan i det lila området i SEKOM-analysen (Studios, u.å.) benämns som skola A och skolan i det gula SEKOM-området (Studios, u.å.) som skola B.

4.1 Uppfattning kring hälsofrämjande matkonsumtion

I följande avsnitt beskrivs barnens uppfattningar och erfarenheter kring hälsofrämjande matkonsumtion. Under denna kategori skapades tre underkategorier; "Hälsosamma livsmedel", "Ohälsosamma livsmedel" och "Kunskapsbrist och missförstånd kring matkonsumtion" (se bilaga 5; figur 2)

4.1.1 Hälsosamma- och ohälsosamma livsmedel

Två av underkategorierna som skapades var “Hälsosamma livsmedel” och “Ohälsosamma livsmedel” (se bilaga 5; figur 2). Barnens uppfattningar gällande “mat som man mår bra av” (se bilaga 3) eller hälsosam matkonsumtion innefattade parametrar som att frukt, grönsaker och fisk är hälsosamma livsmedel på grund av näringsinnehållet av vitaminer och omega-3. Flera barn var på så sätt medvetna om den grundläggande kunskapen kring hälsosamma livsmedel som även lyfts upp i utbildningsmaterialet, Ät S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001); att vegetabilier och fisk är hälsofrämjande livsmedel. Varierat intag av egenodlade frukter och grönsaker ansågs också som hälsosam mat samt att en ökad konsumtion av frukt skulle minska den totala köttkonsumtionen. Kopplingen mellan egen odling och hälsofrämjande livsmedel var en uppfattning som förekom på skola B. Vegetabilier uppfattades som mest näringsrika och hälsofrämjande för ett sunt mående, vilket var ett synsätt som majoriteten av barnen, i både skola A och B, hade reflekterat över. Vissa barn menade att mättnad var en betydelsefull faktor för att kroppen skulle må bra. Detta resulterade bland annat i koderna “Frukt och grönsaker är nyttigt”, “Fisk är nyttigt”, “Egenodlade grönsaker och frukt är nyttigt” samt “Mat påverkar människors utveckling” (se bilaga 5; figur 2).

Barnen hade även en uppfattning av att nyttig mat kan påverka människors utveckling. Det väsentliga enligt barnen var att effekten skulle vara kvantifierbar som exempelvis att *fisk gör oss smarta, spenat gör oss starka* och *att morötter gör oss längre*. Dessa uppfattningar tydliggjorde essensen av barnens antaganden om att fisk och grönsaker utvecklar människans fysiska egenskaper och intellekt:

M1: Men finns det nån såhär speciell mat som ni tror man mår bra av?

Barn A: Grönsaker.

Barn B: Grönsaker.

/.../

M1: Grönsaker. Varför tror ni det då? Att det är nyttigt?

Barn A: För att man säger att det är nyttigt...och fisk! Då blir man smart. Och spenat. Då blir man stark. Och kött blir man stark av och spenat också.

Barn C: Äter man morot så blir man längre...

(Citat: skola B, intervju två)

Barnen från båda skolorna hade även uppfattningar kring matkonsumtionens negativa effekter, det vill säga vilka de ohälsosamma livsmedlen är. Många av barnen ansåg att socker var ohälsosamt att äta, samt något som har en negativ hälsopåverkan med konsekvenser som diabetes, cancer, fetma och tandbesvär. Dessa uppfattningar var erfarenhetsbaserade och kom från bestämmelser i hemmen, exempelvis att föräldrarna begränsad sockerintaget till att enbart få ske under helgen. Detta var en bidragande faktor för uppfattningarna om att socker är hälsovådligt och resulterade i koderna: “Socker är inte bra för hälsan” samt “Glass är onyttigt” (se bilaga 5; figur 2).

Övriga uppfattningar kring ohälsosamma livsmedel avsåg kött och dess hälsomässiga konsekvenser, vilket gav upphov till koder som “Kött gör oss sjuka” samt “Begränsad köttkonsumtion” (se bilaga 5; figur 2). Somliga barn drog en koppling mellan köttkonsumtion och dess hälsofrämjande effekter som att *kött gör människor starka* och att *köttkonsumtion skapar välbefinnande*. Det fanns emellertid andra uppfattningar kring kött som visade att barnen var medvetna om dilemmat med köttkonsumtion ur både hälso- och etiska perspektiv. Barnen påpekade köttets näringsmässiga aspekter som att kött är nödvändigt för hälsan och måendet, samtidigt infann sig förståelsen och väsentligheten över att begränsa köttkonsumtionen på grund av negativa hälsoeffekter. Detta var endast något som barnen från

skola A hade reflekterat över:

M1: Just det, finns det då någon mat som man mår bra av?

/.../

Barn D: Typ sallad och nyttiga saker och sånt.

M1: Okej, /.../men vad är nyttiga saker tror du då?

Barn D: Det är sallad och kött är också nyttigt men man ska inte äta för mycket utav det, små mängder ska man äta kött.

M1: Varför ska man inte det då tror du?

Barn D: Det vet inte jag.

(Citat: skola B, intervju tre)

4.1.1 Kunskapsbrist och missförstånd

Den tredje underkategorin som skapades var "Kunskapsbrist och missförstånd" (se bilaga 5; figur 2). I skola A, gällande intervjufrågor och ämnen som lyftes under fokusgruppsintervjuerna, förekom en del missförstånd och kunskapsbrist hos barnen. Detta genererade två koder: "Vet inte vilken mat som är bra för miljön" samt "Grönsaker är nyttigt för att det innehåller proteiner" (se bilaga 5; figur 2). Många av barnen hade diverse uppfattningar kring hälsofrämjande matkonsumtion men en större del av dem hade svårt att motivera sina svar.

Somliga barn visade tecken på missförstånd, både beträffande formulering av frågan i sig och ämnet ifråga. Ett exempel på ett sådant tecken var att barnen misstolkade frågan "/.../vilken mat mår planeten bra av...att vi äter?" som att den handlade om vad planeten, såsom en hypotetisk organism, mår bra av att äta som en respons beträffande klimatsmart matkonsumtion. Utifrån denna uppfattning skapades koden: "Jorden behöver vatten" (se bilaga 5; figur 2). Frågeställningar kopplade till hållbar matkonsumtion ansågs svårtolkade hos samtliga barn. Barnen i skola A diskuterade att det inte är bra med massproduktion av kött på grund av att det kan leda till minskad tillgänglighet av mat i samtliga industriländer, eftersom mängden djur minskar ju fler som slaktas. Sammanfattningsvis resulterade intervjuerna i koden: "Maten tar slut om vi dödar alla djur" (se bilaga 5; figur 3):

M1: Varför tror ni att det inte är bra att äta för mycket kött? För det pratade ni ju om?

Barn F: Då dör djuren.

Barn I: Då dör djuren och om alla djur dör har vi ingen mat.

Barn F (i bakgrunden): Men vi behöver väl inte kött?

Barn I:...och då dör vi, för att vi inte har någon mat. Och sedan försvinner vattnet för fiskarna dör och människorna blir färre och färre och färre. Tillslut blir det fattigaste landet det rikaste landet för det är det enda som finns. För då får dem ju mat för de dödar ju inte djur där och då kommer ju alla flyktdjur komma.

(Citat: skola A, intervju två)

4.2 Barnens matvanor

Under intervjuens gång diskuterades barnens matvanor för att skapa en överblick kring hur matkonsumtionen såg ut i förhållande till barnets uppfattning inom ämnet. I generella drag kunde det konstateras att samtliga barn från båda skolorna hade en varierad kosthållning bestående av kött, fisk och vegetariska alternativ. Barnen konsumerade grönsaker vid både lunch och middag vid båda skolorna. Vid skola A var några av barnens favoriträtterna sushi, pizza och tacos. På skola B var några av favoriträtterna pizza, hamburgare och spaghetti och

köttfärssås. Generellt sätt lyfte barnen på skola B fler maträtter som inte innehöll grönsaker, bland annat kött och potatis, nudlar, pannkakor samt spaghetti och köttfärssås. Eleven vars favoriträtt var spaghetti och köttfärssås uttryckte att denne gillade köttfärsen i såsen, men inte grönsaker runt omkring. En av grupperna på respektive skola visades bilder på maträtter serverade tillsammans med olika mängd grönsaker (se bilaga 6). Barnen fick sedan välja vilken av bilderna de var mest bekanta med. Barnen på skola A valde bilden med en liten mängd grönsaker på tallriken, och barnen på skola B valde bilden utan grönsaker. I figur 3 (se bilaga 5) presenteras kategorier samt underkategorier och koder om barnen matvanor.

4.2.1 Servering och konsumtion av grönsaker

Barnen uppgav vid samtliga intervjuer att de åt grönsaker, frukt och bär. Vid skollunchen på skola A serverades salladsbuffé till maten. Samtliga tillfrågade barn vid den aktuella skolan uppgav att de åt från salladsbuffén varje dag. Grönsaker som konsumerades av barnen var bland annat morötter, majs, gurka, pizzasallad, tomat och marinerade bönor. Buffén innehöll också keso, mackor och smör. På skola B uppgav barnen att det serverades grönsaker till lunchen, men det erbjöds ingen salladsbuffé. Grönsaker som konsumerades av barnen på skola B var bland annat morötter, majs, ärtor, gurka, tomat och isbergssallad. Sammantaget resulterade det i koderna: ”Äter grönsaker” och ”Barnen äter grönsaker i skolan”, vilka kategoriserades in i underkategori ”Servering och konsumtion av grönsaker” (se bilaga 5; figur 3).

Barnen uppgav att de konsumerade grönsaker, frukt och bär i hemmet. Barnen på skola A uppgav att det serverades sallad hemma som ett tillbehör till maten. Barnen på skolan B uppgav ej att det serverades sallad i samband med måltiden hemma. De berättade dock om att de odlade grönsaker, frukt och bär hemma vilket gjorde konsumtion av livsmedlen till en naturlig del av kosten. Barnen på skola B ansåg även att de egenodlade grönsakerna var godare än de som serverades i skolan:

M1: Är det gott att äta det ni har odlat tycker du? Eller tycker ni? Dom bären och frukterna och grönsakerna brukar ni äta dom sen när ni har odlat dom?

Barn E: Jaa, när dom har växt färdigt och så. Då kan vi äta ganska mycket.

M1: Brukar ni äta ganska mycket grönsaker hemma? Till maten och så där?

Barn E: Vi brukar plocka från landet och så har vi också odlat sallad några gånger och då brukar vi plocka salladerna och dom brukar vi ta in dom och göra dom så dom vi kan äta dom.

(Citat: skola B, intervju ett)

Samtantaget resulterade samtalet kring ämnet i koder som ”Det serveras sallad hemma”, ”Äter egenodlad mat”, ”Egenodlade grönsaker är goda” och ”Odlar mat hemma”. Koderna kategoriserades in i underkategori ”Servering och konsumtion av grönsaker” (se bilaga 5; figur 3).

4.2.2 Konsumtion av både animaliska och vegetabiliska maträtter

Barnen på båda skolorna var bekanta med olika typer av köttsubstitut, som vegokorv, vegohamburgare och vegetariska köttbullar. Två av barnen, en på respektive skola, hade familjemedlemmar som var vegetarianer, vilket gjorde konsumtion av köttsubstitut vanligt förekommande i dessa hem. Barnen på skola A uppgav att de åt en varierad kost hemma som bestod av köttmåltider, fiskmåltider och vegetariska måltider. De uppgav även att de tyckte att köttsubstitut i vissa fall var godare än köttet som det ersatte:

M1: Äter ni mycket grönsaker och frukt hemma?
Barn K: aaa.
Barn L: jaaa.
M1: Äter ni mycket kött också kanske?
Barn K: ja, ganska mycket kött.
/../
Barn L: Jag äter ibland kött, inte så ofta. Jag brukar mest äta fisk.

(Citat: skola A, intervju tre)

På skola B föredrog barnen traditionellt kött över köttsubstitut då de ansåg att det var godare. Detta resulterade i koder som "Köttsubstitut förekommer i hemmet", "Barnen konsumerar både köttsubstitut och traditionellt kött", "Barnen äter en varierad kost", "Traditionell korv är godare än vegokorv", "Barnen är bekanta med köttsubstitut" och "Kött är gott". Samtliga koder samlades i underkategori "Konsumtion av både animaliska och vegetabiliska maträtter" (Se bilaga 5; figur 3).

4.3 Klimatpåverkan av matkonsumtion

Denna kategori lyfter barnens uppfattning av matkonsumtion och dess klimatpåverkan. Kategorin resulterade i fyra underkategorier: "Matsvinn", "Kunskap kring miljöpåverkan", "Miljömässiga aspekter av köttkonsumtion" samt "Etiska aspekter av köttkonsumtion" (se bilaga 5; figur 4).

4.3.1 Matsvinn

Resultatet visade att kökspersonalen från båda skolorna var engagerade kring matsvinnarbetet i skolan, då de enligt barnen uppmuntrades att äta upp och att inte slänga den mat skolan köpt in. Det gav koderna: "Man ska inte slänga mat" samt "Matsvinn är dåligt för miljön" (se bilaga 5; figur 4). Barnen i skola A hade skapat sig uppfattningar om att planeten och djuren levde i harmoni och att svinnet av kött påverkade miljön negativt vilket gav koden: "Planetens mår dåligt av att vi slänger mat" (se bilaga 5; figur 4). Följaktligen hade barnen i skola A kunskap beträffande hållbarhet och kunde se ett samband mellan miljö och matsvinn.

Barnen från skola B menade att matsvinn är dåligt på grund av att tillgängligheten av livsmedel som kommer från naturen är begränsad och att för mycket matavfall och matsvinn kan resultera i att människors mat tar slut. Denna uppfattning resulterade i två koder: "Matsvinn är dåligt för naturen" samt "Matsvinn är dåligt" (se bilaga 5; figur 4). Samtliga fokusgrupper från skola B visade tecken på de besatt kunskap om matsvinnets negativa effekter. Dock var det till viss del otydligt kring motiveringen om barnen hade vetskap kring matsvinnets faktiska påverkan och om deras uppfattningar var i enighet med den, eller om den enbart var baserad på kökspersonalens åsikter.

4.3.2 Kunskap kring matens miljöpåverkan

Resultatet från skola B visade att det existerade en medvetenhet hos barnen kring olika kosters miljöpåverkan. Samtliga fokusgrupper från skolan ansåg att snabbmat, det vill säga processad mat, är ett icke-klimatsmart alternativ. Övriga tolkningar som att kost med baljväxter och fisk är bra för miljön förekom under fokusgruppsintervjuerna. Koderna: "Fiskkonsumtion är bra för miljön", "Konsumtion av ärtor är bra för miljön" samt "Nyttig mat är bra för miljön" (se bilaga 5; figur 4) skapades utifrån dessa uppfattningar. Resultatet gav även koden: "Jakt är nödvändigt" (se bilaga 5; figur 4) vilket

var baserat på ett av barnens åsikt att jakt är nödvändigt på grund av det existerande behovet att begränsa vildpopulationens tillväxt i Sverige. Detta antagande beträffande begränsning av de vilda djurens tillväxt stämde inte överens med faktorer inom ämnesområdet, hållbar matkonsumtion. Barnet såg således ingen koppling mellan jakt och hållbar matkonsumtion:

M1: Just det, men tror ni att det är bra för planeten att äta kött? Eller mår vi människor bra av att äta kött?

Barn D: Jag tror faktiskt det.

M1: Aaa, varför tror du det?

Barn D: Om man inte äter kött då kommer det bli för mycket av till exempel typ älgar eller vildsvin eller ja...

M1: Just det, då behöver vi äta kött för att minska på djuren?

Barn D: Vi kanske inte vill ha för mycket älgar.

(Citat: skola B, intervju tre)

4.3.3 Miljömässiga aspekter av köttkonsumtion

Barnen från skola A uttryckte en större förståelse över varför vegetarisk kost skulle konsumeras framför animalisk kost. De kunde även koppla detta till att köttkonsumtion inte var bra för klimatet. Ordval som *klimat* förekom under intervjuerna i skola A vilket kan tyda på att barnen har kännedom om miljön och dess utmaningar. Barnen hade också uppfattningar om att konsumtion av en vegetarisk kost var ett bättre alternativ än kött på grund av att det inte är en miljövänlig handling att avliva djur. Följande citat kan indikera att barnen har kunskap om köttkonsumtionens klimatpåverkan och kopplar sin kunskap med väder och natur: ”/.../om man äter mycket kött blir det inte bra väder eller så för typ naturen” (Barn K). Barnen har således svårt att på ett ingående sätt motivera sina svar förknippat med det aktuella ämnet. Dessa uppfattningar resulterade i tre koder: ”Vegetarisk kost är bra för klimatet”, ”Köttkonsumtion är dåligt ur miljömässiga aspekter” samt ”Köttkonsumtion påverkar vädret och naturen” (se bilaga 5; figur 4).

4.3.4 Etiska aspekter av köttkonsumtion

Förståelsen över livet och döden var märkbar och ämnet infann sig under diskussionerna med barnen. Värdet av ett liv och det brutala över att ta ett djurs liv för konsumtion, var ett samtalsämne som återkom under konversationerna med barnen från skola A. Detta visar att barnen har uppfattningar om den etiska aspekten av köttkonsumtion och att slaktning och förtäring av animaliska livsmedel är något som kan leda till avlidna djur. Baserat på dessa uppfattningar skapades följande kod: ”Köttkonsumtion är dåligt ur etiska aspekter” (se bilaga 5; figur 4).

Utöver att kött ansågs som ett dåligt livsmedelsval ur ett etiskt perspektiv fanns även en kluvenhet hos barnen kring detta ämne. Flertal av barnen föredrog att äta kött och hävdade att kött var gott. På detta sätt befann sig barnen i en etiskt dilemma. Dessa uppfattningar inkluderades under följande koder: ”Gott med kött”, ”Dåligt att döda djur” och ”Köttkonsumtion är dåligt ur etiska aspekter” (se bilaga 5; figur 4). Ett av barnen från skola A hade uppfattningen av att kött var en dyr och lyxig råvara med en begränsad hållbarhet. Barnet förklarade att detta var något negativt eftersom att kött som blivit dåligt kan inte förtäras och behöver kasseras, vilket denne ansåg som slöseri med mat och skapade onödigt lidande hos djuren. Detta skulle enligt barnet leda till att djur blir utrotade samt att efterfrågan på kött påverkar antalet slaktade djur, vilket visade att barnet hade uppfattningar om köttkonsumtion ur ett djuretiskt perspektiv:

M2: Äter dem inte djur i det fattigaste landet? Äter man inte kött där?

Barn I: Det är mycket dyrare kött. Det är dyrt. Och det är väldigt fattigt i dem där fattigare länderna, så då plågar du inte så mycket kött.

Barn F: Då dödar man inte så mycket djur i fall ingen köper det

Barn I: Nä och om man redan köpt det kommer det bli gammalt och man behöver kasta men då blir det mat för andra djur.

/.../

Barn F: Om man slänger här, då har man slösat men... men så försvinner ju mer och mer djur för om man slänger mat här...

(Citat: skola A, intervju två)

4.4 Kunskapsinhämtning

Barnen vid respektive skolan visade på låg medvetenhet kring var de lärt sig om matkonsumtion, matens miljöpåverkan och vilken mat som är nyttig för människor att äta. Initialt hade barnen mycket svårt att svara på vem som försett dem med kunskap kring matkonsumtion. Genom att tolka det latent budskapet i det empiriska materialet kunde tre underkategorier och 14 stycken koder tas fram vilka presenteras i figur 5 (bilaga 5). Barnen inhämtade kunskap främst från skolan och föräldrarna.

4.4.1 Kunskap från hemmet

Samtliga barn från respektive skola vittnade om att föräldrarna var en stor källa till kunskap om nyttig matkonsumtion. Enligt barnen var det för föräldrarna viktigt att de åt grönsaker till varje måltid och att en stor del av matintaget bestod av grönsaker. Information och kunskap inhämtades även från äldre syskon samt släktingar till barnen. Två av barnen, en från respektive skola, hade en förälder respektive syskon som var vegetarian vilket gav barnen kunskap kring en vegetarisk kosthållning. Två av barnen på skola A hade släktingar diagnostiserade med Diabets typ 2, vilket ledde till kunskap kring att begränsa intaget av socker för hälsan. Sammantaget resulterade detta i koderna: "Kunskap från familjen", "Kunskap från syskon" och "Kunskap från föräldrar".

4.4.2 Kunskap från skolan

Det förekom enligt barnen ingen eller mycket lite undervisning kring hälsosamma matvanor och matsvinn. Vid kommunikation med barnen och ett tolkande av det latent budskapet framkom dock att de lärde sig kring ämnena i skolan. Personalen i köket vid båda skolorna förmanade barnen kring att inte slänga mat vid skolmåltiden. Vid skola B inhämtade barnen kunskap från pedagogen, kökspersonalen och skolsköterskan om bra matvanor samt hur matsvinn påverkar miljön negativt. Vid kommunikation med pedagogerna på respektive skola framkom att det inte skedde någon undervisning kring matvanor och matens klimatpåverkan i årskurs 1, vilket överensstämmer med barnens uppfattning kring kunskapsinhämtningen. Utifrån detta skapade bland annat koderna: "Ingen undervisning om matsvinn", "Kökspersonalen lär barnen om matsvinn" och "Kunskap från pedagog" (se bilaga 5; figur 5).

4.4.3 Undermedveten kunskapsinhämtning

Barnen hade i generella drag mycket svårt att besvara frågor kring var de lärt sig om bra matvanor och matens miljöpåverkan. Enligt flera av barnen från båda skolorna var de självlärda inom ämnet och ansåg att ingen vuxen eller annan källa av information hade lärt dem den kunskap som de besatt.

M1: Aa. Men allt det här vi har pratat om; aa men grönsaker är bra att äta kanske då och inte så mycket kött men det är fortfarande bra att äta kött. Vart har ni lärt er allt det här? Är det någon som har berättat det för er?

Barn F, G, H, J och M (i kör): Nää...

M2: Va, har ni bara kommit på det själva?

Barn F, G, H, J och M (i kör): Mmm...

(Citat: skola A, intervju ett)

Ett av barnen på skola A tog upp att denne hade lärt sig om att fisk är nyttigt genom ett program på TV. Ingen annan i fokusgruppen reagerade på att TV-program var en källa till kunskap och ämnet togs inte upp i övriga grupper. Ett av barnen på skola B upplevde tydliga hälsoeffekter av att äta specifika livsmedel, som att kött och spenat gjorde en starkare eller att fisk gjorde en smartare. Genom dessa upplevda hälsoeffekter ansåg barnet att denne hade lärt sig själv kring för- och nackdelar med specifika livsmedel:

M2: Vi pratade ju förut om att just grönsaker var nyttigt och fisk var nyttigt och man blir stark av kött och så. Men, men vem är det som har lärt er allt detta?

Lång tystnad

M2: Är det någonting ni bara har kommit på själv eller är det...?

Barn A: Vi vet det bara för jag är stark av man jag äter kött...

././

Barn A:.....för jag kände mig lite starkare om jag äter spenat då kände jag att jag blev starkare och när jag äter fisk så kände jag att jag blev smartare.

(Citat: skola B, intervju två)

Utifrån den insamlade empiriska datan togs koderna: "Kunskapsinhämtning från TV", "Självinläring om bra och dålig mat" samt "Självupplevda hälsoeffekter" fram (se bilaga 5; figur 5).

5. Diskussion

I följande avsnitt kommer resultatet av den kvalitativa innehållsanalys att diskuteras gentemot studiens syfte och frågeställningar. Det empiriska underlaget kommer att analyseras och kopplas till studiens bakgrundsmaterial. Avsnittet inleds med en metoddiskussion innehållande studiens styrkor och svagheter, komplikationer som uppstått under studiens gång samt förslag till fortsatt forskning. Avslutningsvis presenteras slutsatser och implikationer som studien visar på.

5.1 Metoddiskussion

På grund av rådanden omständigheter gällande Covid-19 (Folkhälsomyndigheten, 2021) krävdes det av respektive skola att intervjuerna skulle genomföras på distans. Detta försvårade insamlingen av data på flertalet plan. Avsaknad av metodlitteratur kring att genomföra fokusgruppintervjuer på distans gjorde det problematiskt att förbereda intervjuerna på ett idealt sätt. Respondenternas låga ålder innebar ytterligare försvårande omständighet då osäkerhet kring hur barnen skulle agera vid en digital intervju uppstod. Distansen har även påverkat skapandet av den sociala kontakten som är mycket viktig vid intervjustudier med barn (Doverborg-Österberg & Pramling, 2012). Pandemin kan också ha medfört förändrade rutiner i köks- och måltidsverksamheten, exempelvis ett mer frekvent

byte av kantiner och slevar vid salladsbuffén vilket kan ha lett till ett minskat utbud av sallader.

De intervjuade barnen var i åldrarna sju och åtta år och intervjuades i grupper om tre-fem personer utan någon vuxen närvarande i rummet med dem. Pedagogerna i en av klasserna bedömde även att några av barnen ej kunde medverka i studien på grund av bristande språkkunskaper. Flertalet barn hade svårt att koncentrera sig och sitta still under hela intervjuförloppet, vilket ledde till att det stundtals blev en stökig stämning under mötena. Vissa av barnen var mycket bekväma i intervjusituationen och svarade gladeligen på samtliga frågor. Andra barn var blyga och tillbakadragna vilket gjorde att deras deltagande var mycket begränsat under intervjun. Barnens olika personligheter bidrog med stor sannolikhet till att barnen kom olika mycket till tals under intervju. Respondenten med stora och platstaggande personlighetsdrag tros ha begränsat barn med en mer tillbakadragen personlighet, vilket gör att de blyga barnens kunskap kan ha uteblivit under intervjun (Doverborg-Österberg & Pramling, 2012). Kunskaps- och den mentala utvecklingsnivån varierade mellan barnen, vilket märktes under intervjuerna gång och bedömts ha påverkat vilka barn som vågade uttrycka sina åsikter inom ämnet samt svara på de ställda frågorna. Digitala möten försvårade för moderatorerna att göra alla barn likvärdigt delaktiga. Fokusgrupperna kan ha bidragit till att skapa gruppträck mellan barnen och gjort att de har svarat samma som andra respondenterna på frågor som vilken deras favoritmat är eller vilka grönsaker de tycker om att äta. Detta märktes av ett antal gånger under intervjuerna och bitarna där detta skedde uteslöts ur den kvalitativa innehållsanalysen. Riskerna kvarstår dock att barnen kan ha gett svar som är färgade av gruppträck utan att detta har noterats av moderatorerna (Doverborg-Österberg & Pramling, 2012).

Det uppstod tekniska problem vid två av de tre intervjuerna som genomfördes hos skola A, vilket gjorde att det inte fanns möjlighet att visa de bilder som var tänkta att användas vid de tre intervjuerna. Vid genomförandet av intervjuerna på skola B ingick inte visandet av bilder i intervju, på grund av att de inte kunnat visas på skola A. En av grupperna på skola B var dock mycket tystlåtna och ett urval av bilderna visades således för att stimulera barnens tankeverksamhet (se bilaga 6). Två av de sex genomförda intervjuerna innehöll därmed bildvisning, vilket kan ha påverkat det insamlade empiriska materialet till viss del. Barnen har troligtvis blivit inspirerade och svarsvariationen på frågor som ”Vilka frukter och grönsaker tycker ni om?” (se bilaga 3) har med stor sannolikhet ökat. Då bilderna visades för en av intervjugrupperna på respektive skola har dock bedömningen gjorts att den insamlade empirin ej har påverkats till den grad att materialet är oanvändbart.

På grund av tid- och resursbrist kunde ingen pilotstudie genomföras för att testa den framtagna intervjuguiden. Intervjufrågorna togs fram i samråd med handledare och gjorde avstamp i S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001) med fokus på de två första stegen; större andel vegetabilier och mindre utrymme för tomma kalorier, vilket bedömts är områden som studiens målgrupp: barn i årskurs 1 troligt mest har kännedom om. Vid intervjutillfällena upptäcktes att vissa frågor, exempelvis ”Vilken mat mår planeten bra av?” (se bilaga 3), var för komplicerade för barnen att förstå. Frågorna behövde därmed omformuleras under intervjun och anpassas efter barnens förmåga och utveckling. Samtalet kom istället att fokusera på bland annat matsvinn och etiska dilemman kring att döda och äta djur. Om möjlighet till en pilotstudie hade funnits hade troligtvis situationer lik denna kunnat undvikas och frågorna bättre anpassas efter målgruppen.

Av det empiriska materialet kan frågeställningen ”Vad har barn i årskurs 1 för uppfattning om hållbar mat?” och ”Vilka kunskapsskillnader finns mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna?” till stora delar besvaras genom den kvalitativ innehållsanalysen. För att få svar på frågeställningen ”Hur förvärvas barnens kunskap kring hållbar mat?” krävs ytterligare studier då barnen i studien hade svårt att avgöra var de lärt sig om hållbar mat anpassad efter Ät S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001). Genom att tolka barnens latent budskap i deras svar framkom att föräldrar och personalen i skolan var stora källor till kunskap inom ämnet. Förslagsvis kan en intervjustudie med pedagoger och föräldrar komma att bidra till en ökad kunskap inom ämnet och besvara frågeställningen ytterligare. Vidare förslag på framtida forskning är bland annat kvantitativa studier för att påvisa en faktisk kunskapsskillnad mellan de två socioekonomiska grupperna. I och med att den aktuella studien är kvalitativ kan inga generella slutsatser dras kring kunskapsläget mellan de två grupperna.

Urvalsprocessen hade kunnat effektiviseras genom att förfrågan kring deltagande i studien skickades ut till flera skolor samtidigt. Under studiens fem första veckor kontaktades enskilda utvalda skolor med förfrågan kring deltagande i studien. Då flertalet av de kontaktade skolorna avböjde medverkan i studien skickades förfrågan ut till fyra stycken skolor samtidigt för att kunna gå vidare med projektet. Om denna metod tillämpats från start hade längden på urvalsprocessen med stor sannolikhet minskat markant, vilket hade lämnat mer tid till analys av det insamlade materialet.

Vid indelning av den socioekonomiska landskapet användes metoden SEKOM (Studios, u.å.), framtagen av företaget Statisticon (u.å.). Analysmetoden är validerad metod som bland annat används vid framtagning av rapporter till Sveriges regeringskansli (Forsberg, 2019), och kan därför anses bringa trovärdighet till den genomförda studien. Statisticon presenterar enbart prognoser och analyser gjorda på kommunnivå till allmänheten, och det är således på den nivån som indelningen av socioekonomiska grupper har gjorts i den aktuella studien. Urvalet är ett bekvämlighetsurval och har begränsats till en skola inom respektive vald kommun, vilket gör att urvalet ej kan anses avspegla befolkningen inom de två kommunerna. För att öka studiens trovärdighet och överförbarhet hade antingen ett representativt urval (Kristensson, 2014) behövt tillämpas då urvalet hade kunnat antas vara en avbildning av befolkningen inom respektive kommun. Alternativt fanns behovet av en socioekonomisk analys på stadsdelsnivå inom respektive kommun. På grund av tid- och resursbrist var ett representativt urval (Kristensson, 2014) ej möjligt att tillämpa och det efterfrågade analysmaterialet från Statisticon (u.å.) är ej tillgängligt för allmänheten vilket gjorde att det ej var möjligt att nyttja i studien.

5.2 Resultatdiskussion

Studiens syfte var att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring mat och måltider som serveras i skola och hemmet, utifrån begreppet *framtidens mat* ur ett socioekonomiskt perspektiv. Resultatet kommer att diskuteras utifrån huruvida dessa uppfattningar kan främja till en hållbar och hälsosam livsstil för *framtidens konsument* av *framtidens mat*. Innehållet från fokusgruppsintervjuerna presenteras i relation till tidigare forskning samt bakgrundsfakta. Även skillnader mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna kommer att diskuteras.

5.2.1 Barn i årskurs 1 uppfattning och kunskap kring hållbar mat

Resultatet påvisade att barnen i båda skolorna besatt erfarenhet kring hållbar mat. Barnen kunde någorlunda förklara vilka livsmedel som är ohälsosamma respektive hälsosamma. Barnen bedömde att grönsaker, frukt och fisk är hälsosamma och hållbara livsmedels samt att för stora mängder tillsatt socker är hälsovådligt. Detta kan även verifieras enligt Ät S.M.A.R.T.-modellen (Samhällsmedicin, CTN, 2001). Viss kunskapsbrist existerade dock hos barnen. Ett exempel på detta var uppfattningen att grönsaker är nyttiga på grund av dess, av barnen, påstådda rika proteininnehåll. Att barnen resonerar kring detta sätt stämmer överens med tidigare forskning av Watkins och Jones (2015) som redogör att barn oftast beskriver vad som är hälsosamt med jämförelser om maten innehåller grönsaker eller inte, samt varifrån livsmedlen härstammar. Det är således oklart hur korrekt kunskap barnen besitter kring hållbar matkonsumtion.

Majoriteten av barnen hade skapat sig uppfattningar om att människor mår bra av att äta grönsaker och frukt. Undersökningen visade att föräldrar hade uppmuntrat barnen till att äta mer grönsaker i hemmen. Tendenser till att föräldrarna begränsade barnens möjlighet till att äta bland annat godis och glass till vissa dagar kunde tydas genom den kvalitativa innehållsanalysen. Detta kan ha bidragit till barnens kunskaper kring hälsosam mat, vilket stöds i tidigare forskning (Brown & Ogden, 2004). Forskningen visar att barns matvanor och känslöbetonade motivationer till att äta har ett samband med föräldrars motivationer och att deras sätt att kontrollera barnens intag av mättat fett och tillsatts socker har varierande inverkan på barnens attityder. Däremot visade det sig att barn, vars föräldrar begränsade intag av godis och glass och istället erbjöd hälsosamma alternativ, hade ett högre intag av hälsosamma mellanmål. På så sätt visar tidigare studie att föräldrars val påverkar barnens uppfattningar av vilka livsmedel som är sunda respektive osunda. Även barns känslomässiga motivationer till matval påverkar barnens uppfattningar om livsmedel och maträtters sundhet. Detta kan i sin tur ligga som grund och bidra till en hälsosam livsstil för *konsumenter av framtidens mat*.

I skola A erbjöds salladsbuffé, vilket gjorde att barnen själva hade möjlighet att välja det alternativ som dem gillade. I skola B fanns inte samma valmöjligheter, då salladerna inte serverades i bufféform. Somliga barn från skola A beskrev att de åt från salladsbuffén och att marinerade bönor i het dressing var en av favoritalternativen. Detta beteende kan ha påverkats av faktorer som variation och valfrihet, som i sin tur kan främja hälsosamma matval och matvanor hos barnen. Tidigare forskning (Russell & Worsley, 2013) har visat att tillgången till valmöjligheter, variation av livsmedel och att barnen exponeras av nya maträtter kan ha en positiv inverkan på barns matvanor.

Sammantaget bör barn exponeras för varierad kost från tidig ålder, vilket är en betydelsefull faktor för barns smakpreferenser och näringsintag (Russell & Worsley, 2013). Detta är en essentiell faktor som även konkretiserades i samband med den aktuella studien. Svenska barns grönsaksintag (Enhardt Barbieri m.fl., 2003) är under den rekommenderade mängden och de har dessutom ett högt intag av mättade fettsyror, tillsatt socker och salt. Med tanke på detta är det av ytterligare vikt att varierad och näringsrik kost introduceras tidigt. Resultatet i den aktuella studien stödjer Riksmaten barn 2003 (Enhardt Barbieri m.fl., 2003) att barn i ung ålder behöver ha kunskap kring hållbar matkonsumtion. Dels för att säkerställa deras näringsintag enligt de nordiska näringsrekommendationerna (Nordiska ministerrådet, 2014) samt för en hållbar och sund framtid för den aktuella målgruppen. Det är också väsentligt att barnen bygger fundamentala hälsosamma vanor från tidig ålder för att bilda en positiv inställning till hälsosamt kostmönster eftersom förändring av kostvanor i senare ålder

tenderar att vara komplex (Cooke, 2007). Genom att bygga upp ett sunt kostmönster redan från ung ålder blir hälsosamma livsmedelsval en naturlig del av barnets vardag, vilket skapar goda förutsättningar för säkerställandet av barnets framtida välmående. Detta är särskilt betydelsefullt eftersom det är barnen själva som är *konsumenterna av framtidens mat*. Dock krävs en uppdatering av situationen kring ämnet då Riksmaten barn är en publikation från 2003.

5.2.2 Kunskapsinhämtning om hållbar mat

Resultatet visade att barn med föräldrar och släkt som brukar servera grönsaker och frukt i hemmen hade bättre förutsättningar att återkoppla till frågorna kring hälsosamma livsmedel och hållbar mat. På så sätt kunde familjen och hemmets påverkan på barnens kunskapsförmågor observeras. Detta kan bekräfta tidigare forskning som tyder på att föräldrarnas inställningar, värderingar och användning av mat och livsmedel påverkar barnens preferenser av maten (Russell & Worsley, 2013). Annan forskning (Watkins & Jones, 2015) visar vidare på att barn lär sig genom delaktighet och genom att ta efter beteenden. Således har familjen och den närmsta umgängeskretsen en betydande roll för barnens kompetens och tyckande kring matkonsumtion. Kunskaperna och uppfattningarna barnen påvisade kan därför ha kommit från vuxnas agerande i deras omgivning.

Enligt undersökningen inhämtades barnens uppfattningar kring ämnet hållbar mat från tre olika kunskapskällor: hemmet, skolan samt genom en undermedveten kunskapsinläring. De två första arenorna är förekommande källor för inhämtning av kunskap (Russell & Worsley, 2013). Enligt Sharps och Robinson (2015) påverkades neofobiska barns intresse och vilja av att äta grönsaker av att se på när andra jämnåriga barn äter grönsaker med god aptit. Sharps och Robinson (2015) poängterade följaktligen betydelsen av att äta i grupp tillsammans med skolkamrater, vilket stödjer värdet av måltidens atmosfär och dess möten som även lyfts i modellen, The Five Aspects Meal Model (FAMM) (Gustafsson, Öström, Johansson & Mossberg, 2006). Gustafsson m.fl. (2006) förklarar värdet av måltidens helhetsperspektiv där mötesplatsen anses vara en av faktorerna för en positiv helhetsupplevelse (Gustafsson m.fl., 2006) som exempelvis skulle kunna tillämpas i skollunchen. Birch (1980) forskning tydliggör skolans och klasskamraternas influenser på barnen och deras allmänkunskap, vilket även skulle kunna tillämpas som ett incitament för barnen att testa nya smaker och skapa nya smakpreferenser. Den aktuella undersökningen tyder på att barnets smakpreferenser och attityder till mat inte enbart påverkas av erhållen kunskap, utan påverkas också av omgivningens agerande i måltidssituationen.

Undersökningen påvisade att det inte förekom skolundervisning inom hållbar matkonsumtion i årskurs 1. Vidare forskning skulle kunna adressera behovet av skolans ingripande i hållbarhetsfrågor utifrån resultatet, detta baserat på faktorer från tidigare forskning (Houldcroft m.fl., 2013), som hur skolan kan influera barnets förutsättningar. Det skulle även kunna tillämpas som diskussionsunderlag för eventuella förbättringar kring ämnesområdet inom skolverksamheter. Detta i synnerhet med avseende på skolverksamhetens nyckelroller (pedagoger, kökspersonal, kostekonomerna med mera), där intern kommunikation är essentiell. Det är bland annat nödvändigt att kommuner gör tydliga prioriteringar och sätter upp mål för det hälsofrämjande arbetet genom exempelvis investering av personal med spetskompetens inom ämnet. Kostvetare och kostekonomerna kan då fungera som utbildare, ledare eller medhjälpare för kommunens skolor kring hållbar matkonsumtion och kostrelaterade frågor. Detta är relevant då skolan är en väsentlig arena för barnets lärande och utveckling samt är

en grundläggande faktor i att influera *framtidens konsumenter* till konsumtion av *framtidens mat*.

Den tredje underkategorin, "Undermedveten kunskapsinhämtning" visade att barnen från båda skolorna hade svårt att definiera hur de hade förvärvat sina kunskaper och där igenom bildad sina uppfattningar. Koden: "Kunskapsinhämtning från TV" belyser att en del av kunskapsinhämtningen skedde via konsumtion av medier i hemmen, vilket ger viss antydning till att barnen, tillsammans med föräldrar eller andra familjemedlemmar inhämtat information från TV-program. Denna hypotes stämmer väl överens med tidigare forskning om att familjens inflytande är en avgörande faktor för formning av barnens allmänkunskap (Russell & Worsley, 2013). Genom att utnyttja bland annat TV-program, appar och videoplattformar som informationsspridare om *framtidens mat* kan målgruppen *framtidens konsumenter* nås av budskapet redan i ung ålder, vilket förbättrar förutsättningarna att etablera en långvarig och hållbar matkonsumtion (Cooke, 2007). Emellertid krävs kompletterande studier kring sistnämnda underkategori om undermedveten inläring på grund av att flertal av barnen inte kunde avgöra vart dem hade inhämtat kunskapen ifrån.

5.2.3 Kunskapsskillnader mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna

Den aktuella undersökningen påvisade att det till viss del fanns kunskapsskillnader mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna. Genom fokusgruppsintervjuerna i skola B visade det sig att ett flertal barn odlade grönsaker, frukt och bär hemma. Jämförelsevis var det inga barn från skola A som påpekade att det förekom egenodling av grönsaker, frukt och bär i hemmen. Barnen i skola A hade flera uppfattningar kring hållbar mat och om köttkonsumtionens påverkan ur ett etiskt och miljömässigt perspektiv, dock var flera av dem felaktiga påståenden. I skola B saknades i många fall uppfattningar kring hållbar mat, vilket också gav upphov till att det inte existerade några felaktiga uppfattningar i den insamlade datan. Det förekom även ett intresse av jakt i ett av barnens hem i skola B, vilket kan bero på demografiska faktorer såsom skillnad i kommunernas storlekar, där skola A var den större kommunen och skola B den mindre kommunen som var placerad i landsbygden. Dessa antaganden stämmer överens med den teoretiska bakgrunden kopplat till socioekonomiskt perspektiv i aktuell undersökning (Studios, u.å.).

Enligt Harris m.fl. (2019) studie har det identifierats att barns familjeresurser och kräsenhet/neofobiska tendenser är väsentliga faktorer i kontexten kring matförsörjning och matvanor. Studien visade även att förälder med låg inkomst sällan hade frukt i hemmet i jämförelse med föräldrar med högre inkomst. Detta påvisade att föräldrar med en större ekonomisk marginal tenderar att servera mer grönsaker och frukt i hemmen. Studien (Harris m.fl., 2019) visade även att hushåll med låg inkomst tenderar att servera mat som deras barn tycker om, detta på grund av ekonomiska skäl eftersom matsvinn innebär en större negativ ekonomisk påverkan för en låginkomsttagare jämfört med en höginkomsttagare. Detta var inget som kunde stödjas av den aktuella studien, då samtliga barn uppgav att de i varierande utsträckning konsumerade grönsaker och frukt i hemmet. Vissa tendenser till att barnen på skola A åt mer grönsaker hemma fanns, men skillnaderna var inte betydande storlek för att en slutsats ska kunna dras.

Den aktuella undersökningen kunde inte påvisa en tillräckligt stor skillnad mellan de två undersökta socioekonomiska grupperna. Därför kan denna undersökning inte till fullo stödja den forskning som konstaterade att familjer med god socioekonomisk bakgrund har sundare kostvanor och mer kunskap inom ämnesområdet. Ändå är det rimligt att anta att hem inom en

högre socioekonomisk indelning även har god kompetens kring hållbar matkonsumtion, på grund av att utbildning vanligtvis leder till en bredare allmänbildning och högre kompetens (Studios, u.å.; Mattisson, 2016). Kunskap kring hållbar matkonsumtion bland *framtidens konsumenter* ligger i allmänhetens intresse, då det skapar förutsättning för en hållbar värld, vilket gör skolan till en viktig arena för kunskapsspridning oavsett socioekonomisk bakgrund. Genom att skolan förser eleverna med information kring *framtidens mat* och anpassar undervisningen till elevernas förutsättningar och förkunskaper kan kunskap kring ämnet bli jämlik oavsett personens socioekonomiska bakgrund.

Övriga skillnader som kunde konstateras i undersökningen var kopplad till barnens matpreferenser. Favoritmaträtterna hos barnen i skola A var sushi, pizza och tacos. På skola B föredrogs pizza, hamburgare och spaghetti med köttfärssås som favoriträtter. Enligt Cooke (2007) finns det en koppling mellan matvanor och ålder, då kostvanor hos barn etableras redan i ung ålder. Den aktuella studiens resultat visade även att barnen från båda skolorna besatt kunskap kring hållbar mat och vad som var hälsosamma matvanor. De hade tillräcklig kunskap för att välja hälsosam mat i exempelvis skolan men om barnen själva fick välja samt bestämma själva föredrog de rätter som inte inkluderades under hälsosamma och hållbara matval (Samhällsmedicin, CTN, 2001). Detta stämmer överens med tidigare studier (Hesketh et al., 2005; Watkins & Jones, 2015) att barn besitter kunskap kring hälsosamma matval, men vad barnen i själva verket föredrar kan skilja sig från de hälsosamma matvanorna. Sammantaget kunde undersökningen konstatera att det fanns vissa skillnader mellan de två undersökta skolorna med olika socioekonomiska bakgrunder.

5.3 Slutsats och implikationer

Sammanfattningsvis kan det konstateras att barnen hade erfarenheter och uppfattningar kring hållbar mat och att de till viss del kunde avgöra hur denna uppfattning hade bildats genom kunskapsinhämtning. Uppfattningarna skilde sig till viss del mellan de socioekonomiska grupperna. Gemensamma uppfattningar kring livsmedel var att grönsaker var nyttiga och hållbara att konsumera medans socker och energitäta livsmedel var hälsovådliga. Skillnader mellan grupperna som uppmärksammades var bland annat att barnen vid skola A besatt en större medvetenhet kring matens miljöpåverkan och upplevde etiska dilemman med köttkonsumtion. I skola B sågs jakt och dödandet av djur som en naturlig företeelse och barnen reflekterade inte i lika stor utsträckning kring matkonsumtionen miljöpåverkan. Det fanns en medvetenhet kring matsvinn och dess koppling till miljöpåverkan vid båda skolorna. Samtliga barn saknade uppfattning kring hur deras kunskaps förvärvats, men det latent budskapet i det empiriska materialet visade på två tydliga kunskapskällor; hemmet och skolan.

På grund av att den aktuella studien har vissa begränsningar, som bland annat det omfattande ämnesområdet, krävs vidare forskning med koppling till syftet och dess frågeställningar. Det hälsofrämjande arbetet och jobbet i att utbilda elever kring hållbar matkonsumtion är väsentligt och kan ge betydande resultat och vinster för barnens framtiden. För att förverkliga detta krävs ett holistiskt samarbete mellan nyckelrollerna inom skolverksamheten där bland annat kostekonom och kostvetare är yrkesprofessioner som kan bidra med värdefull input för en lyckat förändringsarbete inom ämnet kostvetenskap.

Baserat på studiens resultat visar den aktuella undersökningen att det således existerar behov av ytterligare forskning inom ämnesområdet; hållbar matkonsumtion kopplat till de socioekonomiska skillnaderna. Dessutom skulle det vara relevant att genomföra en ytterligare

kvalitativ studie bland pedagoger för att ytterligare lyfta adekvata faktorer för vidare forskning och formulering av en slutgiltig teori. Detta skulle kunna bidra till främjande av *framtidens konsumenters* kommande hållbara och hälsosamma livsstilar samt konsumtion av *framtidens mat*.

6. Referenser

- Birch, L.L. (1980). Effects of Peer Models' Food Choices and Eating Behaviors on Preschoolers' Food Preferences. *Child development*, 51(2), 489-496.
<https://doi.org/10.2307/1129283>
- Brown, R., & Ogden, J. (2004). Children's eating attitudes and behaviour: a study of the modeling and control theories of parental influence. *Oxford Journals*, 261-271.
<https://doi.org/10.1093/her/cyg040>
- Centrum för konsumtionsvetenskap. (2020). *Konsumtionsrapporten 2020*.
https://www.gu.se/sites/default/files/2020-12/KLAR_konsumtionsrapporten%202020_uppdaterad.pdf
- Cooke, L. (2007). The importance of exposure for healthy eating in childhood: a review. *Journal of human nutrition and dietetics*, 20(4), 294-301. [10.1111/j.1365-277X.2007.00804.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-277X.2007.00804.x)
- CTN, Samhällsmedicin. (2001). *Ät S.M.A.R.T. – ett utbildningsmaterial om maten, hälsan och miljön*.
- Doverborg-Österberg, E., & Pramling, I. (2012). *Att förstå barns tankar: Metodik för barnintervjuer*. Liber.
- Enghardt Barbieri, H., Pearson, M., & Becker, W. (2003). *Riksmaten - barn 2003: Livsmedels- och näringsintag bland barn i Sverige*. Livsmedelsverket.
https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/matvanor-halsa-miljo/kostrad-matvanor/matvaneundersokningar/riksmaten--barn_2003_livsmedels_och_naringsintag_bland_barn_i_sverige1.pdf
- Europeiska kommissionen. (2006). *Environmental Impact of Products: Report 22284 EN*.
https://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/eipro_report.pdf
- Farrall, A., Lynn Kagan, S., & Tisdall, E.K.M. (Red.). (2015). *The SAGE Handbook of Early Childhood Research*. SAGE Publications Ltd.
- Folkhälsomyndigheten. (u.å.). *Covid-19*. Hämtad 2021-04-08 från
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/>
- Forsberg, M. (2019). *SEKOM 2017. Socioekonomisk analys av Sveriges kommuner*. Statisticon. <http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2017/05/Socioekonomisk-analys-av-Sveriges-kommuner-slutrapport-2019-09-23.pdf>
- Globala målen. (u.å.). *Om Globala målen*. Hämtad 2021, 31 mars från
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>
- Gustafsson, I. B., Öström, Å., Johansson, J., & Mossberg, L. (2006). The Five Aspects Meal Model: a tool for developing meal services in restaurants. *Journal of Foodservice*, 17 (86-87).

<https://doi.org/10.1111/j.1745-4506.2006.00023.x>

Göteborgs Stad. (2011). *Måltidsprogram för Göteborgs stad*.

[https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/59BBFE7A2D48CF12C1258565002E1466/\\$File/2.1.11_20200520.pdf?OpenElement](https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/59BBFE7A2D48CF12C1258565002E1466/$File/2.1.11_20200520.pdf?OpenElement)

Hallström, E., Carlsson-Kanyama, A., & Börjesson, P. (2014). Environmental impact of dietary change: a systematic review. *Journal of Cleaner Production*, 91(2015), 1-11.

<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.12.008>

Harris, H. A., Staton, S., Morawska, A., Gallegos, D., Oakes, C., & Thorpe, K. (2019). A comparison of maternal feeding responses to child fussy eating in low- T income food secure and food insecure households. *Appetite*, 137, 259-266.

<https://doi.org/10.1016/j.appet.2019.03.005>

Hesketh, K., Waters, E., Green, J., Salmon, L., & Williams, J. (2005). Healthy eating, activity and obesity prevention: a qualitative study of parent and child perceptions in Australia. *Health Promotion International*, 20(1), 19-26.

<https://doi.org/10.1093/heapro/dah503>

Hogan, D., & Greene, S. (Red.). (2011). *Researching Children's Experience*. SAGE Publications Ltd.

Houldcroft, L., Haycraft, E., & Farrow, C. (2013). Peer and friend influences on children's eating. *Social development*, 23(1), 19-40.

<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/sode.12036>

Höglund Nielsen, B., & Granskär, M. (2017). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Studentlitteratur.

Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Natur&Kultur.

Kultti, A., Larsson, J., Ärlemalm-Hagsér, E., & Pramling-Samuelsson, E. (2016). Early Childhood Education for Sustainable Development in Sweden. I J. Siraj-Blatchford, C. Mogharreban & E. Park (Red.), *International Research on Education for Sustainable Development in Early Childhood* (s. 123-138). Springer International Publishing.

Kungliga tekniska högskolan. (2020, 29 oktober). *Hållbar utveckling*.

<https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/hallbar-utveckling-1.350579>

Livsmedelsverket. (2021, 13 mars). *Godis och läsk*.

<https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/matvanor---undersokningar/riksmaten-ungdom/godis-och-lask>

Livsmedelsverket. (2020, 6 juni). *Riksmaten barn*.

<https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/matvanor---undersokningar/riksmaten-barn-2003>

- Livsmedelsverket. (2015). *Vad är nyttiga och onyttiga kolhydrater?*
<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrrer-foldrar/vad-ar-nyttiga-och-onyttiga-kolhydrater.pdf>
- Marton, F., & Svensson, L. (1978). *Att studera omvärldsuppfattning: två bidrag till metodologin* (158). Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Mattisson, I. (2016). *Socioekonomiska skillnader i matvanor i Sverige* (2016:9). Livsmedelsverket.
<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2016/rapport-nr-9-2016-socioekonomiska-skillnader-i-matvanor-i-sverige.pdf>
- Nordiska ministerrådet. (2004). *Nordic Nutrition Recommendations 2004: Integrating nutrition and physical activity*. Nordisk Ministerråd.
- Nordiska ministerrådet. (2014). *Nordic Nutrition Recommendations 2012: Integrating nutrition and physical activity*. Nordisk Ministerråd.
- Lewis-Beck, M.S., Bryman, A., & Liao, T.F. (2004). *The SAGE Encyclopedia of Social Science Research Methods*. SAGE Publications, Inc.
- Patel, R., & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur.
- Regeringskansliet. (2017, 12 juni). *Det klimatpolitiska ramverket*.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>
- Regeringskansliet. (u.å.). *Parisavtalet*. Hämtad 2021-05-19 från
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/parisavtalet/>
- Russell, C. G., & Worsley, A. (2008). A Population-based Study of Preschoolers' Food Neophobia and Its Associations with Food Preferences. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 40(1), 11-19. <https://doi.org/10.1016/j.jneb.2007.03.007>
- Russell, C. G., & Worsley, A. (2013). Why don't they like that? And can I do anything about it? The nature and correlates of parents' attributions and self-efficacy beliefs about preschool children's food preferences. *Appetite*, 66, 34-43.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2013.02.020>
- Röös, E., Sundberg, C., & Hansson, P. A. (2010). Uncertainties in the carbon footprint of food products: a case study on table potatoes. *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 15(5), 478-488. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1007/s11367-010-0171-8>
- Sharps, M., & Robinson, E. (2015). Perceived eating norms and vegetable consumption in children. *International Journal of Behavioral Nutrition*, 12(135), 41-50.
<http://doi.org/10.1186/s12966-015-0296-z>
- Skolverket. (2021, 13 april). *Hållbar utveckling samt hälsa och rörelse i förskolan*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar->

[utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan](#)

Skolverket (u.å.). *Läroplan för förskolan*. Hämtad 2021-05-19 från <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>

Skolverket. (2020, 9 december). *Utbildning viktigt för att nå målen för hållbar utveckling*. <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/hallbar-utveckling-och-miljo/agenda-2030-utbildning-och-hallbar-utveckling>

Statistikmyndigheten. (u.å.). *Socioekonomisk indelning (SEI)*. Hämtad 2021, 29 mars från <https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/socioekonomisk-indelning-sei/>

Studios. (u.å.). *SEKOM*. Hämtad 2021, 29 mars från <https://studios.statisticon.se/sekom>

Unicef. (u.å.). *Barnkonventionen*. Hämtad 2021, 13 april från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Vetenskapsrådet. (2021, 02 mars). *Etik i forskning*. <https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Världsnaturfonden WWF. (2020, 27 augusti). *One planet plate*. <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/one-planet-plate/#de-som-ar-med>

Västra Götalandsregionen. (u.å.). *Klimat 2030: Västra Götaland ställer om*. Hämtad 2021, 10 maj från <https://www.klimat2030.se/klimatsmartmat/index.html>

Watkins, F., & Jones, S. (2015). Reducing Adult Obesity in Childhood: Parental Influence on the Food Choices of Children. *Health Education Journal*, 74(4), 473-484. <https://doi.org/10.1177/0017896914544987>

7. Bilagor

Bilaga 1. Informationsbrev och samtyckesblankett till vårdnadshavare

2021-04-XX

Informationsbrev till vårdnadshavare

Hej!

Vi är två kostekonomstudenter som läser termin 6 på kostekonomprogrammet med inriktning mot ledarskap på Göteborgs universitet. Under våren planerar vi att genomföra en intervjustudie med syfte att undersöka vad barn i årskurs 1 har för uppfattning kring hållbar matkonsumtion ur ett socioekonomiskt perspektiv.

Intervjun kommer att genomföras på er skola och kommer att bestå av två fokusgrupper med fyra barn i vardera grupp, där barnen skall diskutera ämnet *framtidens mat* och hållbara måltider i skolan med hjälp av bl.a. bilder beträffande ämnesområdet. Samtalet kommer att spelas in med ljud för vidare dataanalysering och kommer att ske på X under skoltid. På grund av rådande omständigheter kring spridningen av Covid-19 kommer hela processen att genomföras på distans via en webbmötestjänst som Zoom eller liknande. Intervjun beräknas pågå under cirka 20-30 min.

Deltagande är frivilligt och ni har möjlighet att avbryta er medverkan när som helst under studiens gång utan att behöva ange specifika skäl till detta. Datamaterialet som samlas in kommer endast att användas till att framställa vår studie och kommer därefter att förstöras efter att uppsatsen är godkänd. Under intervjun kommer endast ljudupptagning att ske, inga bilder eller videos på respondenterna kommer att spelas in. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att inga obehöriga kan ta del av dem. Vidare kommer inga namn, bilder på personer eller personlig data att anges i studien. Resultatet från studien kommer att bidra till en ökad förståelse om hur barn i årskurs 1 uppfattar hållbara måltider.

Denna studie kommer att avrapporteras som en kandidatuppsats i ämnet Kostvetenskap vid Göteborgs universitet och kommer att finnas tillgänglig i uppsatsportalen, DiVA. Studien handleds av Anna Post, doktor i Hushållsvetenskap och universitetslektor på Institutionen för kost- och idrottsvetenskap på Göteborgs universitet.

Vi ber er om ert skriftliga samtycke till att ert/era barn deltar i studien. Efter ert samtycke kommer barnen att bli tillfrågade om de vill delta i studien genom att de ger sitt muntliga samtycke.

Har du vidare frågor om studien, tveka inte att kontakta oss:

Uppsatsansvarig: Emmili Ali Yoshiguchi

Telefon: 07XX-XX XX XX

Mail: exxxxxxyxxxxxx@gmail.com

Uppsatsansvarig: Beatrice Strid

Telefon: 07XX-XX XX XX

Mail: bxxxxxx-sxxxx@hotmail.com

OBS: Vänligen bekräfta ditt samtycke genom att fylla i samtyckesblanketten. Samtyckesblanketten lämnas senast xx/xx.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Emmili Ali Yoshiguchi och Beatrice Strid

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

Jag/vi ger medgivande till att mitt/mina barn får delta i studien, *Konsumenter av framtidens mat*. Jag är införstådd med vad studien innebär och att deltagandet när som helst kan avbrytas.

Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i informationen jag fått.

Barnets/barnens namn

_____

Plats och datum	Målsmans underskrift och namnförtydligande

Emmili Ali Yoshiguchi och Beatrice Strid

Bilaga 3. Intervjuguide

Intervjuguide med barn i årskurs 1.

- Presentation av oss själva och vad vi skall göra
- Visa bilder som är relaterade till ämnet
- Inled intervjufrågorna

Inledning

1. Vad tycker du om för mat?
2. Vad brukar du äta för mat?

Kunskaper om nyttig mat och hållbar matkonsumtion

3. Vilken mat mår du bra av?
  - Tycker du om sådan mat?
  - Äter du sådan mat? Var? I skolan eller hemma?
  - Varför tror du att man mår bra av den maten?
4. Vilken mat mår planeten bra av?
  - Tycker du om sådan mat?
  - Äter du sådan mat? Var? I skolan eller hemma?
  - Varför tror du att man mår bra av den maten?
5. Vem har lärt dig om vilken mat som är bra att äta?
6. Tycker du om grönsaker och frukt?
  - Vilka grönsaker och frukter tycker du om?
  - Varför tycker du inte om grönsaker/frukt?
  - Tror du att det är bra att äta frukt och grönt?
    - För dig?
    - För planeten?
7. Tycker du om kött?
  - Vad för kött tycker du om?
  - Varför tycker du om/inte tycker om det?
  - Tror du att det är bra att äta kött?
    - För dig?
    - För planeten?

Matvanor i hemmet och skolan

8. Vad äter ni för mat hemma?
  - Är maten hemma god?
  - Är maten hemma bra för;
    - Dig?
    - Planeten?
  - Äter alla i familjen samma mat?
9. Vad tycker du om skolmaten?
  - Är maten i skolan god?

- Är maten i skolan bra för;
  - Dig?
  - Planeten?

Bilaga 5. Resultat av den kvalitativa innehållsanalysen

Tema	Medvetenhet kring hållbar matkonsumtion		
Kategori	Uppfattning kring hälsofrämjande matkonsumtion		
Underkategori	Hälsosamma livsmedel	Ohälsosamma livsmedel	Kunskapsbrist och missförstånd
Koder	<ul style="list-style-type: none"> - Grönsaker och frukt är nyttigt - Bönor är nyttigt -Frukt är nyttigt -Fisk är nyttigt -Omega-3 är viktigt för kroppen -Man mår bra av att vara mätt -Mejeriprodukter är bra för skelettet -Man mår bra av kött -Sallad är nyttigt -Grönsaker är nyttigt -Egenodlade grönsaker och frukt är nyttigt -Mat påverkar människors utveckling -Kött är nyttigt 	<ul style="list-style-type: none"> -Socker är inte bra för hälsan -Glass är onyttigt -Kött gör oss sjuka -Begränsad köttkonsumtion 	<ul style="list-style-type: none"> -Jorden behöver vatten -Vet inte vilken mat som är bra för miljön -Grönsaker är nyttigt för att det innehåller proteiner -Maten tar slut om vi dödar alla djur

Figur 2. Figur med underkategorier och koder för kategori "Uppfattning kring hälsofrämjande matkonsumtion".

Tema	Medvetenhet kring hållbar matkonsumtion	
Kategori		Matvanor
Underkategori	Servering och konsumtion av grönsaker	Konsumtion av både animaliska och vegetabiliska maträtter
Koder	<ul style="list-style-type: none"> -Äter grönsaker -Det serveras sallad hemma -Barnen äter grönsaker i skolan -Barnen äter grönsaker -Äter egenodlad mat -Egenodlade grönsaker är goda -Odlar mat hemma 	<ul style="list-style-type: none"> -Köttsubstitut förekommer i hemmen -Barnen konsumerar både köttsubstitut och traditionellt kött -Barnen äter en varierad kost -Traditionell korv är godare än vegokorv -Barnen är bekanta med köttsubstitut -Barnen äter varierad och blandad kost hemma -Kött är gott

Figur 3. Figur med underkategorier och koder för kategori "Matvanor".

Tema	Medvetenhet kring hållbar matkonsumtion			
Kategori	Klimatpåverkan av matkonsumtion			
Underkategori	Matsvinn	Kunskap kring matens miljöpåverkan	Miljömässiga aspekter av köttkonsumtion	Etiska aspekter av köttkonsumtion
Koder	<ul style="list-style-type: none"> -Man ska inte slänga mat -Matsvinn är dåligt för miljön -Matsvinn är dåligt för naturen -Matsvinn är dåligt -Planeten mår dåligt av att vi slänger mat 	<ul style="list-style-type: none"> -Fiskkonsumtion är bra för miljön -Konsumtion av ärtor är bra för miljön -Nyttig mat är bra för miljön -Jakt är nödvändigt 	<ul style="list-style-type: none"> -Vegetarisk kost är bra för klimatet -Köttkonsumtion är dåligt ur miljömässiga aspekter -Köttkonsumtion påverkar vädret och naturen 	<ul style="list-style-type: none"> -Gott med kött -Dåligt att döda djur -Köttkonsumtion är dåligt ur etiska aspekter

Figur 4. Figur med underkategorier och koder för kategori "Klimatpåverkan av matkonsumtion".

Tema	Medvetenhet kring hållbar matkonsumtion		
Kategori	Kunskapsinhämtning		
Underkategori	Kunskap från hemmet	Kunskap från skola	Undermedveten kunskapsinhämtning
Koder	<ul style="list-style-type: none"> - Kunskap från familjen - Kunskap från föräldrar - Kunskap från syskon 	<ul style="list-style-type: none"> - Kökspersonalen lär barnen om matsvinn - Ingen undervisning om matsvinn - Kunskap från undervisning - Ingen undervisning om nyttig mat - Kunskap från skolsköterska - Kunskap från pedagog - Kunskap från kökspersonal 	<ul style="list-style-type: none"> - Kunskapsinhämtning från TV - Självinlärning om bra och dålig mat - Självupplevda hälsoeffekter

Figur 5. Figur med underkategorier och koder för kategori "Kunskapsinhämtning".

Bilaga 6. Bildmaterial till fokusgruppsintervjuer

